

steg

Tidsskrift for kristen folkehøgskole nr 3 • 2020 • 84. årgang

Ny tid?

Institusjonalisert rasisme side 14

Folkehøgskole i hedonismens tid side 18

Bok om metoo i folkehøgskolen side 34

All tid er ny tid

Det har gått noen måneder siden koronaen traff landet. Heldigvis har vi fått lov å starte opp igjen med å drive folkehøgskole. Det føles veldig godt, selv om smitteverntreglene har tatt mye fokus nå i starten. Vi er i gang, kanskje på en litt annerledes måte, kanskje med et litt annerledes år, men helt sikkert med å drive folkehøgskole slik folkehøgskole skal drives. Vi skal først og fremst ha elevene i fokus, og det tror jeg vi er gode på.

I dette nummeret tenker vi litt høyt om nåtid og framtid. Vil det skje store forandringer med oss som samfunn og folkehøgskole nå? Vi vet ikke, men det er mulig. Store eller små forandringer, all tid vi går inn i er ny tid. I dette ligger det muligheter for å gjøre noe bra, noe nytt og noe viktig. Tiden som kommer er spennende. For et privilegium!

Det er stor spennvidde i artiklene i dette nummeret, og mye spennende å lese. Takk til alle bidragsytere! Dere gjør steg til et viktig blad.

Forfatter Eldrid Johansen har nylig gitt ut ungdomsromanen *Fra du så meg*, om ei jente som begynner på folkehøgskole og får et seksuelt forhold til sin musikk lærer. Boken er inspirert av en faktisk hendelse. Vi har et intervju med forfatteren i dette nummeret. Jeg har lest boken og vil si at den er en gave til folkehøgskolene. Alle ansatte bør lese den og etterpå drøfte regler, rutiner og holdninger på sin skole. Hva gjør vi når det oppstår følelser mellom ansatte og elever? Viktig tema.

Til alle dere som jobber i folkehøgskolen nå: Dere er viktige! Dere setter spor i menneskers liv. La oss med stor frimodighet sette gode og varme spor. Et steg av gangen. Sammen. Godt nytt skoleår! •

Forkynneren 3, 1-8

Alt har sin tid,

det er en tid for alt
som skjer under himmelen:
en tid for å fødes, en tid for å dø,
en tid for å plante, en tid for å rykke opp,
en tid for å drepe, en tid for å lege,
en tid for å rive ned, en tid for å bygge,
en tid for å gråte, en tid for å le,
en tid for å sørge, en tid for å danse,
en tid for å kaste stein, en tid for å samle steiner,
en tid for å ta i favn, en tid for å la favntak være,
en tid for å lete, en tid for å miste,
en tid for å bevare, en tid for å kaste,
en tid for å rive i stykker, en tid for å sy sammen,
en tid for å tie, en tid for å tale,
en tid for å elske, en tid for å hate,
en tid for krig og en tid for fred.

Tom Arne, redaktør steg

Innhold

- 4 Leder
- 5 Forandrer vi oss nå?
- 8 Hvordan vil korona påvirke folkehøgskolene framover?
- 10 - Vi må følge med i tiden
- 14 Om institusjonalisert rasisme - og min og din rolle

18 Folkehøgskole i hedonismens tid

22 Trenger vi en fagfornyelse i folkehøgskolen?

24 Først når vi ikke skjønner noe, kan vi skjønne langt mer

26 Korona, Jan Bojer og jeg

28 Appen som forenkler folkehøgskolehverdagen

30 Folkehøgskolens historiske røtter

34 Bok: Metoo på folkehøgskole

36 Bok: Å reparere med gull

38 Ut av verden, inn i verden

40 VEGGEmellom: «Ti på topp»

42 Internatlederen: Håp

44 Folkehøgskolerådets innspill til statsbudsjettet for 2021

46 Nytt fra Internasjonalt Utvalg

47 Kryssord

steg - tidsskrift for kristen folkehøgskole

Utgitt av Noregs Kristelige Folkehøgskolelag (NKF) og Informasjonskontor for kristen folkehøgskole Pb. 9140 Grønland, 0133 Oslo

Telefon: 22 47 43 00

E-post: nkf@ikf.no

NKF på nettet: www.folkehogskole.no/nkf

Mål og visjon:

steg - tidsskrift for kristen folkehøgskole er medlemsblad for NKF, men har også som mål å nå ut til en bredere leserkrets både i folkehøgskolen, skoleverket, media og i samfunnet. steg skal være et blad for faglig fornyelse, inspirasjon og debatt knyttet til de kristne folkehøgskolenes hverdag, pedagogikk, formidling av kristen tro og arbeid med dannelse.

Utgivelser: Fire nummer i året

Redaktør: Tom Arne Møllerbråten

tom.arne@sagavoll.no

Telefon: 91 57 11 57

Journalist: Marit Asheim

Redaksjonsråd:

Tom Arne Møllerbråten

Marit Asheim

Andreas Melberg

Sture Vareide, Rønningen

Ruth Silje Boklund, Stavern

Øystein Vegge, Sunnmøre

Design: Kristin Skeie Antoine, KSA_design

Trykkeri: 07 Media AS

Forside illustrasjon: Karoline Holthjem Soldal

Abonnement: Kr 200,-

Norges Kristelige Folkehøgskolelag (NKF)

Gunnar Birkeland, (leder NKF)

Geir Ertzgaard, Svalbard

Ånen Tveit, Alta

Helge Kjøl jr., Molde

Janne M. Severinsen, Sagavoll

Informasjonskontor for Kristen Folkehøgskole (IKF)

Kjell Konstali, Solborg (leder)

Erling Helland, Bakketun

Gunnar Birkeland, (leder NKF)

Hildegunn Gjesdal Tennebø, Nordfjord

Tor Inge Askeland, Kristiansand

Sekretariat

Andreas Melberg, daglig leder, andreas@ikf.no

Marit Asheim, informasjonsrådgiver, marit@ikf.no

Johan Smit, økonomirådgiver, johan@ikf.no

Hilde Haugen, administrasjonssekretær, ikf@ikf.no

Marie Wiland, rådgiver skoleutvikling, marie@ikf.no

Mette Røstum, informasjonsrådgiver, mette@ikf.no

Terje Wehus, informasjonsrådgiver, terje@ikf.no

Steinar Sundvoll, organisasjonsrådgiver, steinar@ikf.no

Invitert på ballett

Av Andreas Melberg,
daglig leder i NKF og IKF

Eplet faller av og til komisk langt fra stammen. Med ei datter som studerer ballett blir det stadig nye opplevelser. Forrige uke inviterte hun meg til å se Nasjonalballetten i det fri på vakre Linderud gård. Heldigvis ble jeg med.

Et samfunn preget av ekkokamre på sosiale medier og politisk polarisering i mange land trenger vi å brynes på det ukjente. Bli invitert inn i et univers som ikke er helt det samme som vi er vant med, møte meninger som utvider horisonten, og være sammen med mennesker som ikke går på samme måte som deg selv. Nå kan jeg faktisk se på åpen gate at det er en ballettdanser som kommer gående. Det er helt sant. Jeg kjenner dem litt bedre nå.

Økt respekt. Forestillingen var en opplevelse. Dette hadde jeg ikke greie på, og før forestillingen var jeg full av fordommer. Det ble helt annerledes. Ikke nødvendigvis slik at jeg har meldt meg på ballettkurs i etterkant, jeg er fortsatt en enkel langrennsløper, men det gir respekt og interesse på en annen måte for ballett og de som har det som interesse. Sagt med litt store ord: Opplevelsen har gjort meg til et bedre menneske i møte med andre.

Jeg tror slikt skjer lettest og best ved opplevelser og relasjoner. Altså vil gode møteplasser mellom mennesker som er ulike, på en god dag, fremme både toleranse og minske polarisering. Her kommer ikke overraskende folkehøgskolen inn. Plenty av ulike personligheter, grupper og meninger. Det samles ungdommer med ulik kulturbakgrunn, fra bygd og by, troende eller ei og med interesser både for ballett og gaming. Det er klart de velger litt selv ved å finne skole med interesser som passer dem selv, men erfaringen tilsier at forskjellene er store og livet leves i ni måneder med toleranse høyt på agendaen. Bare dobbeltrom er nok til en bratt læringskurve (PS! Jeg tenker av og til: hva med fire på hvert rom? Vi snakker i alle fall unik opplevelse).

Toleranse og interesse. Personalet i folkehøgskolen får dette tett på hvert år. Her er de på mange måter med midt i spillet,

samtidig er det de som setter opp spillereglene. Vi kjenner både på egne grenser og fordommer i møte med elever og andre kollegaer. Vi blir fort eksperter på å forstå og takle det fremmede. Og ja, jeg kan nesten se på åpen gate at det er en ansatt på folkehøgskole som kommer gående. Det er oser ofte toleranse og interesse for det ukjente mennesket lang vei.

Politikere har sett verdien av folkehøgskolen. Folkehøgskolen som samfunnsbygger. Ikke til et samfunn som preges av høye stemmer som rakker ned og skaper fiendebilder, men et samfunn der ballettdanseren kan snakke tolerant sammen med snekkeren uten sans for Svanesjøen. •

Forandrer vi oss nå?

Av Tom Arne Møllerbråten

Noen tanker om folkehøgskolen framover >>

Foto: Obi Onyeodor, Unsplash.com

Foto: Markus Winkler, Unsplash.com

<< Tenker vi annerledes nå enn før 12. mars? Svaret må vel være ja. Bare legg merke til hvordan vi instinktivt reagerer når vi ser tv-programmer som er innspilt før koronaen, med publikum og gjester tett i tett, ingen sosial distansering, men med masse klemming og håndhilsing. Det føles lenge siden. Nesten samme følelse som å se gamle tv-programmer fra 60-tallet der programlederne røyker og damper i beste sendetid. Fysj! Eller som å se bilder fra min egen barndom. Vi barna satt uten bilbelte i baksetet på røykfylte biler. Airbag var det ingen som hadde hørt om, og ikke røykelov heller. Hvordan torde foreldrene våre? Jo, vi forandrer oss stadig.

Vi er fortsatt inne i denne krisen. Mange følte nok som meg at krisen var litt over i sommer, men det var den jo ikke. Den vil kanskje vare i flere år enda. Krise er aldri bra, men det *kan* føre til noe bra. Kriser fører til ny virkelighet, og ofte en bedre og tryggere virkelighet. Bare se på fysikkerheten. I dag er det normalt at bagasje

blir sjekket før vi går om bord og at det er en dør mellom cockpit og kabin. Slik har det ikke alltid vært. I Norge ble dette innført 1. jan 2005 etter at en passasjer i 2004 hadde med seg oks inn på et fly og angrep pilotene på vei til Bodø. I dag får man ikke ta med seg flytende væske (ut over den lille posen) gjennom sikkerhetskontrollen. Årsak: Tre menn hadde

fremstilt flytende eksplosiver de ville ta med i brusflasker inn på et fly i 2006. De ble avslørt i en storstilt politiaksjon, og nye sikkerhetsrutiner ble innført i hele verden etter dette. Litt stress akkurat det, men tryggere for alle.

Jeg er ingen profet, men jeg vil trekke fram noen tanker om folkehøgskolen etter 2020. I den krisen vi er inne i nå, og etter denne krisen, hva vil folkehøgskolen kunne bidra med? Hva vil være viktig framover?

1. Verdien omsorg for andre

Da koronaen traff Norge, ble det svært tydelig for oss hvilke yrker vi var helt avhengige av, og det var ikke de som tjente mest. Aldri før har jeg satt større pris på de som jobber på Kiwi, på apoteket og flere andre viktige arbeidsplasser som holdt hjulene i gang. Hadde ikke de vært der, hadde hele Norge stoppet opp. Praktiske yrker er viktige når kriser inntreffer.

Og plutselig gikk det opp for oss hvor avhengige vi var av et godt fungerende helsevesen. Det ble satt på en alvorlig prøve, men den må vel sies å være bestått. At søkningen til sykepleierutdanningen i år har økt, er ikke det minste rart.

Min erfaring er at mange som velger folkehøgskole er typiske omsorgsmennesker. Omsorg for andre er en verdi våre elever får øve på i praksis. Å se andre. Å heie på andre. Å bry seg om de som ikke har det så bra. Jeg ser da også at det er en nokså stor prosent av våre elever som havner i helsevesenet. Tilfeldig? Jeg tror ikke det.

De grunnleggende verdiene som er viktige i et godt og varmt samfunn hører naturlig hjemme i en folkehøgskolehverdag. Folkehøgskolen er en viktig bidragsyter til et varmere samfunn.

2. Relasjoner og relasjonskompetanse blir viktigere enn noen gang

Koronaen har aktualisert noe vi alltid har vært gode på i folkehøgskolen, og som vi bare må fortsette med, nemlig relasjoner. Når krisen rammer, er gode og nære relasjoner svært viktig for å ha det bra. De små fellesskapene. De gode samtalene. Åpenheten om vanskelige ting. Sårbarheten. Dette er jo folkehøgskole. Vi har et oppdrag, dere. Det er jo dette som er vår styrke, verken reiser eller kule opplevelser kan konkurrere med dette. Går det an å si at det viktigste som skjer på en folkehøgskole, er det som skjer på skolen i hverdagen?

Det er viktig i mange sammenhenger å bygge nettverk, men det vil alltid være viktig å kunne bygge gode relasjoner. Vi kan utruste våre elever til å bli gode venner, naboer og kollegaer i fremtiden. Det er det Norge trenger i krisetider. For en ressurs det er å ha gått på en folkehøgskole som har tatt denne viktige oppgaven på alvor. Koronaen har bare minnet oss på det.

3. Oppdag Norge

Denne høsten har vi ikke hatt noe valg, skulle vi ut å reise, måtte det skje i Norge. Og kanskje er akkurat det en eneste stor gavepakke til oss i folkehøgskolen. Vi må bytte ut kikkertene våre med lupen. På den måten kan vi på ny oppdage hvem vi er og hvor vi bor. Jeg er sikker på at både Grundtvig og Asbjørn Knutsen ville ha klappet for en slik utvikling.

Mange folkehøgskoler har nok hatt slikt fokus fra før, men jeg tipper at det ikke har vært i like stor grad som i år. Folkehøgskoler bør være best i klassen på kortreiste opplevelser

og læring. Kanskje vi oppdager noe rundt oss som vi etter dette aldri vil gi slipp på?

Jeg vil også slå et slag for at historie, Norges historie, bør komme sterkere inn på planen i våre folkehøgskoler. Det handler i stor grad om at vi egentlig ikke vet helt hvem vi er hvis vi ikke kjenner vår historie. Dessuten er historieløshet svært, svært farlig. Mange vil nok tenke at historie har elevene hatt nok av i grunnskole og videregående, men jeg er ikke sikker på det. Kan vi gjøre den enda mer aktuell og levende samtidig mens vi oppdager Norge? På denne måten kan vi også styrke demokratiet. Det er et viktig samfunnsoppdrag. Det er nok av eksempler på at krisetider har ført til svekket demokrati i mange land.

4. Vi kommer til å fly sjeldnere og reise kortere

Det er nokså opplagt at flyselskapene og reiselivsbransjen rammes svært hardt av at vi blir mer hjemme i landet vårt. Mange arbeidsgivere signaliserer nå at både hjemmekontor og digitale møter kommer til å fortsette framover. Det betyr at det blir langt færre forretningsreiser, noe som igjen betyr store tap for flybransjen. Flere selskap vil nedbemanne, og en del vil sikkert også forsvinne. Dette igjen betyr at flyprisene vil stige.

For folkehøgskolens del betyr det at vi må reise sjeldnere og prioritere kraftigere hvilke reiser vi skal på. Det vil antakelig ikke være økonomisk mulig for elevene å få det samme reisetilbudet som vi opererer med i dag, eller har hatt fram til nå, framover. Vi må passe oss så ikke folkehøgskole blir for de rike.

Så lenge vi ikke har en vaksine som er tilgjengelig for hele verdens befolkning, vil det heller ikke være forsvarlig å reise jorden rundt. Det regimet som nå pågår, at vi kun kan reise til trygge land, og aller helst ikke i det hele tatt, kan fort bli stående en stund.

Men noen reiser bør vi fortsette å ta, og jeg håper ikke de forsvinner. Spesielt tenker jeg på reiser med gode kulturmøter som øker elevenes forståelse av samfunnet, av forskjellene i verden og av rikdommen i andre kulturer, og som øker engasjementet for rettferdighet og likeverd. Det er lettere å engasjere mot urett-

ferdighet hvis man har sett det med egne øyne.

Jeg tror også at godt begrunnede fagreiser har sin plass. Men hvis London og New York kan gi samme utbytte, bør man gå for London, for miljøets skyld. Vi er ikke bare inne i en koronakrise, men også en klimakrise, og akkurat på dette feltet vil løsningen på begge to gå i samme retning.

5. Hygienekravene med hyppig håndvask og hosting i albuene er kommet for å bli.

I det siste halvåret har vi lært mye om at hendene våre og hosting og nysing utsetter andre for mulig smitte, ikke bare av korona, men mange andre sykdommer også. Som et resultat av bedre hygiene vil vi kanskje ha færre store utbrudd av influensa, forkjølelse og andre smittsomme sykdommer i årene som kommer. God håndhygiene blir nok like vanlige som tannpuss framover.

Ved å vaske hendene reduserer vi diare med opptil 40 prosent, forkjølelse med opptil 20 prosent og sykefravær på grunn av mageproblemer på skolen med opptil 60 prosent. Dessuten vil vi redusere bruk av antibiotika.

I folkehøgskolen vil vi slite hardt med å håndheve sosial distansering, klemming og tett kontakt, men innskjerping på hygiene kan vi få til. Mer fokus på renhold kan vi også få til. Det er vi jo godt i gang med.

Det blir spennende å se om vi skal fortsette å sette både personalet og elever i karantene ved forkjølelssymptomer. Det krever sitt av ressurser.

5. Vi trenger håp i kriser

Til slutt vil jeg slå et slag for håp. Det står i motsetning til håpløshet. Vi er helt avhengige av å håpe på bedre tider når tiden vi lever i er krevende. Det går ikke an å drive skole, og langt mindre folkehøgskole, uten å være med på å plante håp i våre ungdommer. Håp om en god framtid. Håp om et trygt samfunn. Håp om fred på jord.

Og som kristne folkehøgskoler skal vi ikke stikke under en stol at håpet er helt sentralt også i vår tro. «Verden var aldri helt forlatt, en stjerne skinner i natt.» •

Hvordan vil korona påvirke folkehøgskolene framover?

2020 ble veldig annerledes enn hva vi hadde sett for oss. Korona har påvirket oss på kort sikt, men vil vi også ta med oss noen av endringene fremover? Vi har stilt folkehøgskoleansatte følgende spørsmål: Tror du koronapandemien vil skape varige forandringer i folkehøgskolen? Eventuelt hvilke?

Av Marit Asheim

Hildegunn Gjesdal Tennebø

Rektor, Nordfjord folkehøgskule:

Eg trur ein del hygiene- og vaskerutiner kjem til å bli beholdt, rett og slett fordi det vert mindre sjukdom i elevflokket totalt sett.

Vidare trur eg at dette vil hjelpe ein del skular til å fly kortare og mindre, etter som flyprisane vert høgare og skepsisen til å reise vil halde seg ei stund framover. •

Sven Nordhagen

Assisterende rektor, Folkehøgskolen Sørlandet:

Koronapandemien tvinger oss til å tenke nytt. Og det er alltid bra å måtte tenke nytt. Så jeg tror at mange folkehøgskoler, inkludert vår, vil innføre endringer inn i den daglige koronafrie folkehøgskolehverdagen som et resultat av den prosessen vi har vært gjennom. Konkret for oss har vi for eksempel allerede gjort noen nye positive erfaringer rundt mer linjetid i oppstarten, og vi har også oppdaget en ny Sørlandssperle (som vi reiste til som et resultat av at der hvor vi opprinnelig skulle reise til ikke kunne ta imot så mange folk og samtidig ivareta smitteverntreglene). •

Anne Gjerding

Internatleder, Molde folkehøgskole:

Reiserestriksjonene i år kan være det positive dyttet vi trengte for å prøve ut alternativer til lange flyreiser! Fokuset på hygiene og smitte har oppdratt oss positivt: Vi ser hva som er mulig å gjennomføre når vi er tvunget til det, og det kan bli en nyttig erfaring for å håndtere annen smitte. •

Arnt Ole Grimstad

Rektor, Sunnmøre folkehøgskule:

Når det gjeld folkehøgskulen som skuleslag, trur eg først og fremst at det vil vere bestemt av varige endringar i samfunnet eller verda for øvrig som følgje av koronapandemien. Dette kan t.d. vere at ein ikkje kan reisesomein har gjort før, at det vert eit generelt sterkare fokus og krav til smittevern også når det gjeld folkehøgskuledrift, og at ein kan bruke nye digitale løysingar i høve til møter og undervisning. Når det gjeld vår skule spesifikt, trur eg ikkje det vil medføre store varige endringar, men vi har gjort oss positive erfaringar både i fjor og så langt i dette skuleåret som vi truleg vil vidareføre. Døme på det er «Live»-sendingar på sosiale medier av t.d. globalløpet, effektive og miljøvenlege digitale møter utan reisetid, meir linjetid i starten av skuleåret som er med å sette klassa miljømessig, og faste plasser i t.d. matsal som gjer det lettare for sosialt utrygge elevar i starten av eit år. Slik sett kan vi lære av situasjonen og ta med oss gode erfaringar vidare.» •

Foto: Tom Arne Møllerbråten

Etter 36 år i folkehøgskolen:

- Vi må følge med i tiden

Reiselivslærer Turid Bergtorsdotter Fagerli ved Sagavoll folkehøgskole er inne i sitt siste år som lærer etter mange år i folkehøgskolen. En ny tid som pensjonist venter henne. Men hun opplever samtidig at kanskje en ny tid allerede har begynt for alle. Hennes klasse pleier å dra på interrail i Europa på høsten og på en fem ukers reise rundt i Øst-Afrika på vinteren. Slik blir det ikke i år. Det blir ingen tur til Afrika, men kanskje Europa åpner opp etter jul.

Av Tom Arne Møllerbråten

Det er like før klassen hennes skal på sin første reise i år. Og siden Europa er stengt, skal den gå i Norge, nærmere bestemt fra Finnmark i nord, som sikkert er like eksotisk for de fleste elevene, og ned til Agder. Vi setter oss ned på biblioteket for å snakke litt om hennes tid i folkehøgskolen og hva hun tenker om framtiden.

For Turid er reiser i folkehøgskolen først og fremst gode menneskemøter og kultur-møter, uansett om reisen går langt eller kort, ut av landet eller inne i landet. Det eneste kravet hun stiller er at elevene og de som de besøker skal kunne snakke sammen uten tolk, og at de skal være der lenge nok til at de kan forstå kulturen. Det er viktig å forstå og bli forstått, påpeker hun.

– Det er ikke vi som tar reisen, men reisen som tar oss, sier Turid. – Vi skal ha en reise i eget liv og i hverandres liv. Det er vik-

tig at vi utvikler oss selv. Vi er relasjonelle mennesker, vi lærer om oss selv i møte med andre. Reisene våre utvider perspektivet.

– Er vi inne i en ny tid når det gjelder reiser?

– Vi kommer nok fortsatt til å reise, men kanskje reisene våre blir annerledes? Vi må kanskje ta tilbake det lokale og nasjonale når det gjelder hvor vi skal reise. Det kan være veldig positivt, vektlegger hun. – Jeg liker godt bærekraftvedtaket og globalvettreglene til folkehøgskolen. Hvis vi tar det på alvor, vil vi se at noen reiser ikke bør tas fordi de ikke er nødvendige nok.

– Jeg tror det er en lengsel hos ungdommer etter å bli bedre kjent med eget land og egen kultur. Hva er min kultur? Hva er norsk? Her trenger vi en bevisstgjøring. Hvorfor er det mer eksotisk å reise til Uganda enn å snakke med din ugandiske nabo i Norge? undrer hun.

I mange år har Turid tatt med seg elever til nettopp Uganda og flere andre øst-afrikanske land. Tilstedeværelse er et stikkord som kjennetegner hennes pedagogiske tilnærming. Hun ønsker at elevene skal være helt og fullt til stede.

– Når jeg reiser med klasser til afrikanske land, får ikke elevene ha med seg smart-telefon. Da er de mer til stede.

Det er åpenbare materielle forskjeller mellom oss nordmenn og folk elevene møter i mange land. Turid har et ønske om å unngå

at dette får for mye fokus når de møtes.

– Jeg har god erfaring med når dette ikke er et tema. Folk er forskjellige, men like som mennesker, uansett rase og religion. Vi har mange like tanker, følelser, lengsler og drømmer.

– Hvordan startet din egen reise inn i folkehøgskolen?

– Noen i familien min ønsket at jeg skulle bli jurist eller politietterforsker. Men jeg har alltid likt å formidle og jeg valgte derfor lærer-utdanning.

I løpet av allmennlærerutdannelsen fant hun ut at hun likte bedre å formidle til videregående-elever enn til de lavere trinnene. Venner tipset henne om at hun som var så sosial og glad i mennesker ville passe godt inn i folkehøgskolen.

– Vi må huske at det på begynnelsen av 80-tallet var veldig vanskelig å få jobb, sier hun, og var derfor veldig glad for å få gå inn i et årsvikariat som idrettslærer på Hurdal Verk folkehøgskole i 1984.

Turid fikk senere fast stilling. Hun jobbet på Hurdal Verk fram til 1998, da hun og familien flyttet til Bø og hun fikk jobb på Sagavoll. Hun har vært idrettslærer, friluftslivslærer, sosialfaglærer, reiselivslærer, og ved begge skolene har hun også hatt en periode som rektor.

– Hvordan var møtet med folkehøgskolen?

– Som 25-åring var det vanskelig å finne

>>

<< balansen mellom å være en kul venn og å være voksen. Jeg var den eneste kvinnelige læreren som var gift. Alle nyansatte måtte bo ett år på internatet den gang.

Turid husker at hun la merke til at i folkehøgskolen hadde man bedre tid enn man hadde i videregående. – Vi hadde undervisning, lærerråd og personalsamlinger på kveldstid den gangen. Arbeid og fritid gikk i ett. Det var mindre struktur da enn det er i dag.

– *Hva har vært styrende for din pedagogikk?*

– Først må jeg nevne at da jeg startet, var det både 16-åringer og 18-åringer i samme kull. Det var pedagogisk utfordrende.

Turid Bergtorsdotter Fagerli og Asbjørn Knutsen. Foto: Tom Arne Møllerbråten

«Vær deg selv. Ikke prøv å kopiere andre. Gi av deg selv. Gå ut av komfortsonen. Og hold deg oppdatert!»

Turid trekker så fram noe en lærer sa til henne den gangen, noe hun har tatt med seg videre gjennom sin lærergjerning: «Behandle ungdommene som om de er eldre enn de er, men vit at de har den alderen de har». Dette gjør noe positivt med elevene.

– Jeg og elevene kan være litt mer på litt nivå, og jeg opplever at elevene strekker seg litt. Baksiden er at jeg kanskje setter litt for

høye krav til dem.

– For meg har Inge Eidsvågs «10 bud for lærere» vært viktig. (Se faktaboks.)

Turid legger heller ikke skjul på at hennes kristne tro har vært svært viktig for henne.

– Jeg snakker med elevene om dette. For meg er det naturlig at vi ber sammen i klassen, men det skal ikke være noe press. Jeg tror elevene setter pris på denne åpenheten.

– *Når du ser tilbake på dine 36 år i folkehøgskolen, ser du da noen trekk i folkehøgskolen og tiden som har forandret seg?*

– Folkehøgskolen er i dag langt mer på banen som samfunnsaktør enn tidligere. Vi har ligget i forkant på viktige områder som livsmestring og bærekraft. Her kommer andre skoleslag etter. Også er vi mye flinkere til å promotere folkehøgskole.

– Det er mer struktur på arbeidstid nå enn tidligere, mer forutsigbart både for elever og lærere. Det er bra, men vi må samtidig være forsiktig med å telle timer. Vi kan miste rausheten og fleksibiliteten, advarer Turid.

– Også er jeg veldig glad for at vi har sluttet med å gi karakterer. Tidligere ga vi karakterer i fag, arbeidsinnsats på skolen, arbeidsinnsats på internatet, og i orden og oppførsel. Turid husker tilbake på dette som en krevende oppgave.

– *Hva med elevene?*

– Det er mye mindre rus i elevflokken nå enn tidligere, og generelt mindre opposisjon overfor ansatte. Dagens elever diskuterer ikke reglementet så mye heller. Dessuten er de flinkere til å integrere hverandre nå.

Jeg ber henne si noe om det er noe som har gått i feil retning i disse årene. Da trekker Turid fram at elevene tidligere nok var mer engasjert i samfunnet, sånn generelt. I dag kan elever tenne på én sak, og bli veldig engasjert av den, mens andre saker ikke blir så viktige.

Turid mener stipendiatorordningen har hatt en kjempetin og viktig utvikling.

«Vi må kanskje ta tilbake det lokale og nasjonale når det gjelder hvor vi skal reise.»

– Stipendiatene kan bidra med å dele av sin erfaring. Stipendiatene er nærmere i alder og i det som skjer enn personalet. De er viktige kulturbærere fordi de er med på å tale vel om det som var viktig for dem da de gikk sitt første år.

– *Hvor er folkehøgskolen om 10 år?*

– Folkehøgskolen vil være mer aktuell enn noensinne. Vi er virkelig et supplement til det øvrige skoleverket. Det er tøft å være ung. Mange krav. Folkehøgskole kan tilby et trygt miljø, noe mange trenger nå.

– *Har du noen ord til folkehøgskoleansatte som skal stå i jobb framover?*

Turid trenger ikke tenke seg om en gang

for hun svarer. – Vær deg selv. Ikke prøv å kopiere andre. Gi av deg selv. Gå ut av komfortsonen. Og hold deg oppdatert!

– *Hva nå, Turid?*

– Jeg har vært velsignet med et fantastisk liv i folkehøgskolen. Det har vært en reise også i mitt eget liv. Takknemlighet er hjertets hukommelse, og jeg er takknemlig over å ha fått følge 16 - 20-åringer i alle disse årene.

– Jeg har lyst til å lære meg et nytt språk, lese mer, engasjere meg i frivillig arbeid og menighetsliv, drive med friluftsliv hele året, også skal jeg være mye bestemor. Barnebarn nummer seks ventes snart.

Det er ingen grunn til å tenke at Turid ser for seg en ny tid med beina på bordet. •

Ti bud for lærere

Du skal være glad i dine fag.
Du skal være glad i fortellinger.
Du skal være nærværende.
Du skal se elevene.
Du skal være glad i dine elever.
Du skal ha forventninger og stille krav til deg selv og din elever.
Du skal ofte ha med deg noe nytt.
Du skal bidra til kollegiets trivsel og utvikling.
Du skal bidra til samtalen om skolens samfunnspolitiske rolle.
Du skal våge å være lærer!

Inge Eidsvåg

Om institusjonalisert

rasisme

– og min og din rolle

Hvem er egentlig rasist? Er jeg rasist – er du? De aller fleste vil argumentere for at de ikke er rasister. Rasisme har vært, og er, brutalt, noe denne våren tydelig har vist, og ikke noe man ønsker å være en del av. Som hvit, norsk kvinne kan jeg argumentere for at jeg ikke har noen erfaring med rasisme, og derfor kun kan skrive ut fra det jeg har lært fra bøker eller andre mennesker som har opplevd rasisme. Men det stemmer jo ikke.

Av Brita Phuthi,

Internasjonal sekretær Folkehøgskolerådet

Ett sted å starte for å bedre forstå rasisme er å øke eget kunnskapsnivå. Når man aktivt tilegner seg kunnskap om rasisme, blir man mye mer bevisst handlinger og måter andre og en selv uttrykker seg på, og ikke minst hvilke fordommer som popper opp i hodet hver dag, enten man leser avisen eller omgås andre mennesker. Der man kanskje før ville argumentere for at vi har et rettferdig system når det gjelder jobbsøking eller måten ungdom blir behandlet på av politiet, så har man, ved økt kunn-

skap, lettere for å forstå at diskriminering skjer fordi systemet er rasistisk.

Robin DiAngelo bruker i boken «White Fragility» (2018) et legebesøk som analogi for å vise at dersom man faktisk er imot rasisme, så vil man med en gang tilegne seg kunnskap om hvordan man kan bidra til å bekjempe rasisme. Se for deg at du er hos legen og får beskjed om at du har en sykdom som du ikke vet hva er. Så får legen plutselig en tilkalling og må dra. Hva gjør du? Du sitter ikke da og tenker at det var dumt, men livet går jo videre. Sannsynligvis vil du søke opp sykdommen på internett og finne ut mest mulig slik at du får nok kunnskap til å vite hvordan du kan gå frem for å bli bedre. Kanskje du også blir medlem av en diskusjonsgruppe med mennesker som har erfaring med samme sykdom.

«Oss» og «de andre». La oss se litt på hva rasisme bygger på. Ta begrepene «oss» og «de andre», denne binære tankemåten vi stadig møter. En hierarkisk inndeling hvor

«oss» settes høyest, mens «de andre» av-humaniseres. Hvem som har definisjonsmakten er sentralt for denne «annengjøringen», hvor bilder av «de andre» etableres som sanne, uten korreksjon fra dem som blir definert. Edward Said går i dybden av dette i sin verdenskjente og viktige bok *Orientalismen* fra 1978.

Hanne Hodne (2020), referer til Said og problematiserer denne dualismen i sin nylig fullførte bacheloroppgave om hva slags syn på det globale Sør som dannes hos folkehøgskoleelever gjennom kortvarige utenlandsturer. Hodne advarer mot reproduksjon av problematiske stereotyper elevene allerede har om det globale Sør under studiereisene: «Det faktum at man har tilstrekkelig økonomi og mulighet til å delta på reiser slik som dem gjennom folkehøgskolen, kan oppfattes som en refleksjon av kolonitiden og 'de hvites reiser'» (s. 14). Kenyanske Ngũgĩ wa Thiong'o drøfter også betydningen av rasisme for maktubalansen vi har i verden. I boken «Moving the Centre» (1993) referer han til både

>>

«Det faktum at man har tilstrekkelig økonomi og mulighet til å delta på reiser slik som dem gjennom folkehøgskolen, kan oppfattes som en refleksjon av kolonitiden og 'de hvites reiser'»

Hanne Hodne

<< kolonitiden og dagens kapitalistiske samfunn når han skriver at rikdommen til Vesten er rotfestet i fattigdommen til resten.

Falsk dikotomi. DiAngelo (2018) refererer også til binære tankegang. Her er motsetningene «gode» og «dårlige» mennesker / «rasister» og «ikke rasister». Hun viser til Borgerettsbevegelsen og hvordan det å være et godt menneske ble sett på som uforenelig med å være delaktig i rasisme. Bare dårlige mennesker er rasister. DiAngelo argumenterer for at dette er en falsk dikotomi fordi alle mennesker har fordommer, og at den skjuler den strukturelle siden av rasisme (s.72-73). Om du er hvit og tenker at du er et godt menneske, og derfor ikke rasistisk, krever det heller ingen handling av deg for å stoppe rasismen fordi det ikke angår deg. Et slikt verdensbilde hindrer deg derfor i å tenke kritisk om rasisme og å være en aktiv motkjemper.

Et rasistisk system. Rasisme er et system vi blir sosialisert inn i, og institusjonalisert rasisme finner vi i utdanningssystemer, på arbeidsplasser, i media, reklamebransjen, i politikken osv. Se bare i lærebøker i skolen – hvor mange hvite (menn) er på pensumlisten? Under fagdagen om Globalvettreglene i desember i fjor fikk vi høre Tonje Vold, forfatter av boken «Å lese verden» (2019) fortelle om hvor mye rasisme som finnes i litteraturen. Vi bør vurdere om det er Karen Blixen sine fortellinger om Kenya vi skal lese, eller fortellinger av kenyanske forfattere, som Thiong'o. Jeg har selv vært med en folkehøgskolelinje på besøk ved Blixen museet i Nairobi. Men hva lærte vi egentlig av det? Og hvilke bilder av «de andre» ble reproduisert? Fortellinger om europeere i afrikanske land kan lett kobles til kolonitidens oppdagere. Les f.eks. Vold sin tekst om imperieblikket,

til Globalvettregel nr. 5 (2020).

Regn av rasisme. Systemtenkning om rasisme kan være frigjørende for hvite mennesker (DiAngelo, 2018). Man kan ha vært oppdratt i et hjem og gått på skole hvor diskriminering har vært uakseptabelt, likevel opplever man stadig å forhåndsdomme andre på grunnlag av hudfarge. Det er som å vokse opp der det hele tiden regner rasistiske ideer, men du har ingen paraply, og du vet ikke engang at du er våt fordi de rasistiske ideene får deg til å tro at du er tørr. Men så kommer det noen og sier til deg at du er våt, og at det fortsatt regner på deg, men gir deg så en paraply. (Kendi, 2020). Om man har en systemisk forståelse av rasisme, kan det være lettere å anerkjenne problemene fordi det ikke er din feil at det regner på deg. Samtidig kan det bidra til at man lettere vil erkjenne at også jeg er med på å reproducere dette systemet, som oftest ubevisst (om man da ikke sympatiserer med rasistiske holdninger). Om man anerkjenner disse utfordringene vil det være lettere å snakke om rasisme og unngå å gå i forsvarsposisjon, som DiAngelo lister opp en mengde av eksempler på, og i stedet aktivt jobbe mot rasisme i det daglige. I sin bok «How to be an antiracist» (2019) argumenterer Ibram X. Kendi for at det holdes ikke å si at man ikke er rasist, man må ta steget til å være antirasist. Det finnes ingen nøytral posisjon, enten er man rasist eller så er man antirasist. Prøv bare selv å finne svar på hva denne nøytraliteten skulle vært.

«Det er som å vokse opp der det hele tiden regner rasistiske ideer, men du har ingen paraply, og du vet ikke engang at du er våt fordi de rasistiske ideene får deg til å tro at du er tørr.»

Potensiale for økt bevissthet i folkehøgskolen? I folkehøgskolen er vi gode på dialog. Det jeg er usikker på, er hvor god kunnskap majoriteten har når det gjelder rasisme. Hvor god historisk kunnskap har vi om Norges rolle under kolonitiden og diskriminering av samene? Er vi bevisst hvordan rasisme kommer til uttrykk i vitser og «morsomme» kommentarer i dag? Forstår vi at påstanden om at vi må se bort fra hudfarge, er en annen måte å ikke anerkjenne at mennesker daglig opplever diskriminering nettopp på grunn av hudfargen sin? Er vi bevisst det DiAngelo kaller «hvit solidaritet», når en hvit person ikke sier ifra til en annen hvit person som kommer med en rasistisk kommentar – for å unngå ubehaget det vil føre til i situasjonen? Rasisme er ubehagelig for dem som opplever det, og i verste fall dødelig. Det å få beskjed om at en kommentar var rasistisk må ikke bli tiett av frykt for å skape et kortvarig ubehag hos den som var rasistisk.

Det handler også om å forstå at mennesker som jevnlig opplever rasisme må bli hørt og trodd.

Antirasist «in progress». Det å øke kunnskap skjer ikke på et blunk. Selv har jeg begynt å lese mer, og snakke med andre mennesker om rasisme. I vinter leste jeg «Eg snakkar om det heile tida» (2018) av Camara Lundestad Joof, om opplevd rasisme i Norge. Det gjorde inntrykk. Og jeg kommer til

Foto: Ehimetalor Akhere Unuabona, Unsplash.com

Podkast:

Brené with Ibram X. Kendi on How to Be an Antiracist. I Unlocking Us with Brené Brown 3. Juni 2020.

å lese mer, for dette er ikke noe jeg blir utlært på etter å ha lest en bok eller hørt en podkast. Det er en pågående prosess, som også handler om å gå inn i meg selv, være ærlig og ta tak i rasistiske tanker og holdninger når de dukker opp. For det gjør de. Det handler ikke om jeg er et godt menneske eller ikke. Det handler om at jeg har vokst opp i et samfunn med institusjonalisert rasisme hvor det har regnet på meg.

Men nå har jeg fått meg paraply, og jeg anerkjenner mitt ansvar om å ta et opprør mot institusjonalisert rasisme. Derfor ønsker jeg å være en antirasist. Er du med? •

Tips til litteratur:

White Fragility. Why it is so hard for white people to talk about racism (2018) av Robin DiAngelo

How to be an anti-racist (2019) av Ibram X. Kendi.

Eg snakkar om det heile tida (2018) av Camara Lundestad Joof

Moving the Centre. The struggle for cultural freedoms (1993) av Ngũgĩ wa Thiong'o.

Å lese verden (2019) av Tonje Vold

Globalvettregel 5: Utfordre stereotypier og fordommer (2020) av Tonje Vold

Folkehøgskolereisen: Elevenes syn på det Globale Sør (2020) Bacheloroppgave av Hanne Hodne (UiO)

«< helt nødvendige for at de skal nå mer eller mindre realiserbare drømmer. Den indre motivasjonen trumfer den ytre.

Ubalanse. Motivasjon er en fascinerende sak. Vi har alle opplevd godt inne i mørketiden hvordan elevenes indre driv forsvinner og fokuset er alle andre steder enn i klasserommet. I motivasjonspsykologien er det hovedsakelig to faktorer som skaper motivasjonen; den indre og den ytre. Fra det offentlige skoleløpet opplever elevene en stor grad av ytre motivasjon gjennom karakterer og eksamener, mens den indre motivasjonen følger på av dette. Imidlertid kan den nye motivasjonen bli så sterk at den skaper en ubalanse, og blir en belastning som kan velte all vilje. Lysten forsvinner, plikten står igjen.

I folkehøgskolen, derimot, er det lite igjen av de ytre kravene, man blir stående igjen med den indre. Dette kan virke befri-

ende, men over tid kan vi oppleve at vi oppnår den motsatte effekten av den vi ser som resultat i det offentlige skoleløpet: At det å ikke ha noe som drar deg og presser deg også kan være slitsomt i lengden. Så lenge det er opp til deg selv, så er det opp til deg selv. Motivasjonspsykologien er fra utsiden veldig enkel. Den ytre motivasjonen er plikt og nytteorientert, den indre er båret av mestring og mening. Den gode ikke-belastende motivasjonen befinner seg i et balansepunkt mellom ytre og indre motivasjon, hvor balansepunktet er noe selvdrevet, noe autonomt. Så hva skal den ytre motivasjonen være for å få en autonom, selvdreven motivasjon i folkehøgskolen? Hvordan skal vi sikre mestring, mening og nytte på en og samme tid? Jeg stiller spørsmålet.

Hedonistisk tid. Se for deg et annet scenario. Vi lever i en hedonistisk tid. Ifølge den norske filosofen Ole Martin Moen er hedonismen som livsstil og filosofi på framarsj som kollektiv livsfilosofi – kanskje med unntak av effektene av Coronasituasjonen og den stadig mer markerte bevisstheten om at vi lever midt i klimaendringene. Det gode liv, velbehag og nytelse er selve målet med livet. Det vi streber etter er størst mulig grad av lykke for hvert enkelt menneske. Dette er jo ikke galt i seg selv, og positivt tenkt hadde det vært fint om mennesket i størst

«<Det er lett å tenke seg at motivasjonsproblemen vi erfarer skyldes at vi ikke klarer å gi et innhold godt nok til det som er nyttig, eller å yte en motstand som virker stimulerende og som utfordrer elevene utenfra, altså som en ytre motivasjon.»>

«<At vi er det mest hedonistiske skoleslaget i den mest hedonistiske tiden i menneskehetens historie – den ideen er tung å svelge.»>

mulig grad over tid opplevde dette. Likevel: Det kan tenkes at vi lever i den mest hedonistiske perioden i menneskehetens historie. Det er i denne perioden folkehøgskolen har sin gullalder. Er vi da det mest hedonistiske skoleslaget i den mest hedonistiske tiden i menneskets historie?

Målet er lykke, middelet er opplevelser, fraværende er smerten og motstanden. Men når vi taper kampen om interessen fordi vi ikke klarer å motivere for de tingene vi synes er viktig, fordi elevene får det de synes er behagelig, kan det gjøre selv den traueste stoiker urolig. For hva forteller EPSI-undersøkelsene oss? Stor grad av tilfredshet, over relasjoner og vennskap, og over opplevelser. I mindre grad på grunn av de tingene jeg vil skal være viktig.

Klø der det klør. Det er lett å tenke seg at motivasjonsproblemen vi erfarer skyldes at vi ikke klarer å gi et innhold godt nok til det som er nyttig, eller å yte en motstand som virker stimulerende og som utfordrer elevene utenfra, altså som en ytre motivasjon. Jeg tror dette kan ha noe å gjøre med at vi i alt for stor grad motiverer elevene med å klø de mer der det klør, gir de flere opplevelser der de allerede har nok. I stedet for å utfordre de hedonistiske trekkene nærer vi opp under de og selv blir en del av den hedonistiske trenden – at vi er et hedonistisk skoleslag.

Hva er alternativet? I balansepunktet mellom mestring, mening og nytte. I en annen måte å se på innholdet vårt. Å våge å gi mer motstand, å ikke gi de det de vil ha eller vil være med på, å gjøre oss mer robuste og selv tåle motstand. I en annen artikkel i dette bladet spør Marie Wiland om folkehøgskolen trenger en fagfornyelse. Kanskje våre fag i større grad trenger å gjenspeile nytteaspektene, plikten, det å tåle det vi ikke vil tåle, at vi tar tilbake retten til faktisk å definere og holde fast på det vi synes betyr noe og lar markedet være marked. (Lett sagt, vanskelig gjort).

Jeg er fullt klar over at dette ikke er den eneste diskursen om folkehøgskolen. Det er mye vi skal være glade for og stolte over. Vi har løftet mange unge mennesker opp hjulpet de til å rette ryggen, vi har skapt refleksjoner, og opplevelser og vennskap er ikke feil i seg selv. Men det er noe ved denne narrativen om hva som motiverer unge folkehøgskole-mennesker som bør få oss til å tenke. Men at vi er det mest hedonistiske skoleslaget i den mest hedonistiske tiden i menneskehetens historie – den ideen er tung å svelge. •

FAKTA:

Motivasjon

– drivkraft, begrunnelse

Hedonisme

– læren om at nytelsen er det høyeste gode

Trenger vi en fagfornyelse i folkehøgskolen?

Hva forventer den nye folkehøgskoleeleven å lære i løpet av sitt skoleår? Sannsynligvis er det knyttet til valg av linje. Hvilken læring har eleven nytte og glede av resten av livet? Svaret her er antagelig mer nyansert og sammensatt.

Av Marie Wiland, rådgiver skoleutvikling

Hva lærte jeg som elev på Rønningen folkehøgskole midt på 80-tallet? På linja Natur, Miljø og Friluftsliv lærte jeg blant annet å lage nypesuppe av nyper og ikke fra pose, ta vannprøver og pakke en sekk for overnatting ute. Jeg lærte også at jeg ikke var så veldig glad i å gå mye på tur. Etter høstferien byttet jeg til Medielinja og lærte om intervjuteknikk, presseetikk og radioreportasjer.

Jeg husker ikke så mye fra fellesundervisningen med unntak av noen lørdagsseminar som har brent seg fast. Men valgfagene kommer jeg aldri til å glemme; særlig timene om forfatteren Edith Södergran med finlandssvensk lærer og psykologtimene med Ingrid Neerås.

Jeg fikk teste ut noen fag. Smaksløkene mine ble utfordret. Jeg opplevde læringsglede. Jeg ble mer foroverlent i møte med ting jeg ikke kunne eller visste noe om. Det tok jeg med meg videre i livet.

Elevene som kommer til oss i dag, velger først og fremst et linjefag. Fellesfag og valgfag blir for noen en gledelig eller kanskje ubehagelig overraskelse. Elevene forventer store opplevelser knyttet til en spesifikk interesse. De skal dyrke en hobby et helt år eller mestre et nytt fagområde for første gang.

En skole for fremtiden. Trenger vi en fagfornyelse i folkehøgskolen? Jeg hørte dette spørsmålet første gang fra Geir Ertzgaard, fersk assisterende rektor på Svalbard folkehøgskole etter mange år som lærer på Solborg folkehøgskole. Jeg synes spørsmålet er både aktuelt og på sin plass med tanke på alle de utfordringene folkehøgskolen står midt oppe i nå. Men dette er ikke først og fremst et spørsmål om hvordan vi skal legge om skoleåret for å reise mindre og ikke smitte hverandre. Spørsmålet er egentlig hvilken folkehøgskole vi ønsker å være i fremtiden.

Fagfornyelsen i den ordinære skolen er

godt i gang. I disse dager starter de fleste klasser i grunnskolen og den videregående skole opp sitt skoleår med en helt ny læreplan. Det har skjedd en fagfornyelse i skolen som påvirker hvilke emner og metoder lærerne skal vektlegge. Blant annet har læreplanverket fått tre tverrfaglige emner som elevene skal møte på i alle fag. Dette er demokrati og medborgerskap, bærekraftig utvikling, og folkehelse og livsmestring.

Disse emnene er ikke ukjente eller nye for oss som arbeider i folkehøgskolen. Noen vil kanskje til og med hevde at dette har vi undervist i lenge og nå har den ordinære skole kommet etter.

Men hvilke ambisjoner har vi som skole og skoleslag for elevenes læring? Jeg har hørt folkehøgskolens fagtilbud omtalt som SFO for voksne. Kritikken handler om at opplevelsesfokuset har fått for stor plass og overskygger læringsperspektivet.

Ulike læringsbehov. Det er en pågående diskusjon i pedagogiske miljøer om hva undervisningen skal resultere i. Se gjerne artikkelen til Tone Sævi *Ansvar for eget ansvar* fra boka *Eksistens og pedagogikk. En samtale om*

Foto: Shutterstock

pedagogikkens oppgave. Eller boka av Roger Mathisen *Dannelsesfilosofi – et sosialpedagogisk perspektiv.* Skal skoler legge til rette for læring som samfunnet og vi mener eleven trenger, eller skal undervisningen ta utgangspunkt i hva eleven selv ønsker å lære? Det er ikke vanskelig å forstå at skoler har oppfattet det som sitt primære oppdrag å gi barnet mulighet til å bli en samfunnsnyttig borger. Som samfunn trenger vi jo at de som vokser opp kan gå inn og fylle viktige roller og funksjoner.

Et annet perspektiv vektlegger menneskets unike innsikt i egne behov og interesser som det viktigste. Lærerens oppgave blir da ikke overføring av kunnskaper, men mer en oppdagelsesferd sammen med eleven.

Mange vil si at dette siste perspektivet har mye plass i folkehøgskolen. Det tror jeg

er en riktig vurdering. Men hvilken oppdagelsesferd inviterer vi eleven ut på? Er det en invitasjon til å oppleve mest mulig fart og spenning, gøy og moro? En utforskning av hva JEG har lyst til akkurat nå. Eller oppdager eleven det som jeg oppdaget på Rønningen, at verden var mer krevende, nyansert og fargerik enn jeg trodde.

Demokratisk deltakelse. *Demokrati er ikke medfødt*, er et av slagordene for folkehøgskolen. Hva skjer når eleven blir invitert på en læringsreise som gir dem økt motivasjon og mulighet til å delta i samfunnet? Hva kan skje når verden åpnes opp? Vi oppdager menneskene rundt oss, fellesskapet, samfunnet og medmennesker helt andre steder enn der vi er. Vi stiller spørsmål vi aldri hadde tenkt på før. Kanskje underlaget vi står på skjelver

«Jeg har hørt folkehøgskolens fagtilbud omtalt som SFO for voksne. Kritikken handler om at opplevelsesfokuset har fått for stor plass og overskygger læringsperspektivet.»

litt. Da er det spennende å være menneske!

Det er disse elevene samfunnet trenger. Mennesker som tar sin plass og deltar. Stiller spørsmål og våger å gå inn i ukjent landskap.

Er det dette vi inviterer elevene våre med på i dag? Ja, det tror jeg de fleste folkehøgskoler gjør i litt varierende grad. Men er det en rød tråd i læringstilbudet eller er det noe som dukker på her og der i enkelttimer, fellesfag eller lørdagsseminarer?

Ensretting? *Folkehøgskolens formål er å fremme allmenndanning og folkeopplysning*, står det i Folkehøgskoleloven. Den enkelte skole kan velge hva de vil vektlegge og på hvilken måte. Det har resultert i et mangfold i fagtilbudet som vi har lov til å være stolte av i folkehøgskolen. Men har det også skjedd en ensretting i hvordan og hvor ofte vi tar opp samfunnstema som krever mer tid og refleksjon? Hva er målet for den læringsreisen vi inviterer elevene med på? Har elevene behov for et annet fagstoff og læringsmetoder enn det vi tilbyr? Trenger vi å ta vårt undervisningstilbud mer på alvor? Kort sagt, trenger vi en fagfornyelse i folkehøgskolen hvor denne læringen får større plass? •

Først når vi ikke skjønner noe, kan vi skjønnere langt mer

Foto: Shutterstock

Når elevene forstår sine egne læringsprosesser og sin faglige utvikling, bidrar det til selvstendighet og mestringsfølelse. Påstanden fremmes i den overordnede delen av den nye læreplanen som nå foreligger. I denne delen klargjøres prinsipper for læring, utvikling og danning i den pågående fagfornyelsen i skolen. Et problem med klargjøring er at de kan være vel så tilslørende som avklarende. Fokus denne fredagen er det tilslørende i denne avklaringen.

Foto: Gyldendal

Av Paul Otto Brunstad,
professor ved pedagogikkseksjonen
ved NLA Høgskolen i Bergen

Brudd og sammenbrudd. Filosofen H. G. Gadamer er opptatt av hvordan erfaringer utvider vår forståelseshorisont. Interessant nok påstår han at de negative erfaringene vi gjør oss, har en langt større evne til å lære oss noe nytt, enn de positive, de som føyer seg inn i rekken av det vi alt visste på forhånd. De viktigste erkjennelsene i livet kan altså ikke planlegges, virkelig dybdelæring følger ikke en rett linje. Erkjennelse og læring skjer sprangvis, gjennom brudd og sammenbrudd, hevder Gadamer. Når vi ikke lenger forstår noen ting, kan vi plutselig forstå mange nye ting. I et øyeblikk ser vi andre løsninger og nye muligheter.

Slike *aha* – øyeblikk lar seg ikke lett å forklare. Hva skjedde idet jeg lærte å forstå andregradslignelser, idet jeg lærte å sykle, idet jeg lærte at skuffelser og nederlag er en del av selve livet? Slik lærdom kommer ofte overraskende, og er mange ganger forbundet med smerte og usikkerhet. Læringsprosesser lar seg ikke sette på en formel og er slett ikke alltid like lett å forstå. «*Per aspera ad astra – gjennom lidelse til kunnskap*», sa de gamle og understreker dermed Gadammers poeng.

Veien til kunnskap kan være tornefull og vanskelig, ofte preget av gjentakelser, omveier og motgang.

Langsamt og sprangvis. Det er dette langsomme og sprangvise i erkjennelsesprosessen, åpningsstatet lett tilslører. Ingen har en pedagogisk drone hengende over livet som filmer våre læringsprosesser. De fleste av oss har nok med å forstå hva vi lærer, opplever og erfarer *idet* vi gjør det. At vi etterskuddsvis, når Minervas ugle kommer flygende i skumringen (slik vi så det sist fredag), kan forstå noe av det, er så sin sak.

Læring og forståelse kan ikke plukkes fra hverandre som delene i en maskin, for så settes sammen til en ny helhet. Målene for denne læringen lar seg heller ikke beskrive på forhånd, ei heller enkelt evalueres i etterkant. Produksjonen av biler, klokker og pølser kan nok knyttes til en slik tenkning, men ikke det pedagogiske arbeidet med barn og unge. At undervisning kalles *undervisning*, minner oss om det *underet* som skjer når vi plutselig får ny innsikt og forståelse, etter å ha strevd lenge og vel uten å skjønnere noen ting.

Hans Georg Gadamer. Gadammers tenkning kan utdypes gjennom en liten visitt til en

annen filosof, O. F. Bollnow. Bollnow snakker om to ulike former for læring, nemlig *additiv* og *disruptiv læring*. Disruptiv betegner innsikten som kommer gjennom brudd og brå overganger, additiv handler om å plusse studiepoeng på studiepoeng, modul på modul i et linjert utdanningsprogram. Det additive, det å plusse del på del som moduler eller enkle byggeklosser, ligger på linje med åpningsstatets tenkning.

Poenget er at et pedagogisk prosjekt som ensidig blir forstått i tråd med additiv tenkning, vil være et skjørt og usikkert byggverk. I møte med livets uforutsette og uforståelige hendelser, vil dette modulbaserte bygget lett rase sammen og gi både «mestring og selvstendighet» en alvorlig knekk. Derfor må vi understreke at den viktigste læring og danning vi tilegner oss i livet, ofte vil være knyttet til mangel på mestring og forståelse, og der både selvtillit og selvstendighet settes på prøve. Det å undersøke denne siden ved det pedagogiske arbeidet, vil være å tilsløre avgjørende innsikt om livet selv, for den oppvoksende slekt.

Teksten er hentet fra Brunstads blogg pobrunstad.no og trykket med tillatelse fra forfatter. •

«Derfor må vi understreke at den viktigste læring og danning vi tilegner oss i livet, ofte vil være knyttet til mangel på mestring og forståelse, og der både selvtillit og selvstendighet settes på prøve.»

Korona, Johan Bojer og jeg.

Av Ole Petter Hansson,
rektor på Lundheim folkehøgskole

I flere år har de fem bindene i serien Johan Bojers samlede romaner stått i bokhylla mi og tigget om å bli lest. Det er bøker jeg arvet etter onkel. Lenge var det ingen vansker å stå imot fristelsen, men så kom koronakrisen, og jeg hadde takket nei til sist bok i Bokklubben Nye Bøker. Plutselig var jeg i gang.

Johan Bojer, hvem er det? Jeg vet at han er trønder, og jeg hadde tidligere lest *Den siste viking*. Det var en frisk bok, men kan bøker skrevet for 100 år siden inspirere en folkehøgskolerektor som febrilsk prøver å henge med på Zoom og utfordringene med folkehøgskole online? Bør jeg ikke heller lese meg opp på koronatiltak, f.eks. på rektorenes facebookside?

Jeg tar en tur innom Wikipedia. Bojer er oldefar til Odd Nordstoga, og mor til Odd hadde jeg en gang invitert til å synges på en åpningsfest på Lundheim. Jeg likte sangen hennes svært bra, men det er neppe motivasjon sterk nok til å lese bestefarens 15 romaner.

Jeg går i gang med roman nummer en, *Et folketog*, og forfatteren tar meg til fange med en gang. Det handler om en som når langt i politikken. Han mottar folkets hyllest, men hans nærmeste må betale en høy pris. Hvor mye er kamp for fellesskapets beste, og hvor mye er egne ambisjoner? I mitt eget liv:

Er det hensynet til mine elever og kollegaer som driver meg? Eller er det et sterkt ønske om positiv omtale i et minneskrift?

Roman nummer to heter *En pilgrimsgang*, en svært sarkastisk tittel viser det seg. En ung kvinne kommer i «ulykken» og overtalses til å gi fra seg barnet. Det angreer hun på og bruker resten av livet på å lete etter sønnen. Hun er villig til å gjøre hva som helst for å oppnå sitt i utgangspunkt edle mål. Men hun påfører andre mennesker store lidelser. Tenker jeg over hva jeg påfører andre for å nå mine mål?

Troens makt har blitt en av mine favoritter med psykologisk skildring på et høyt plan. En av bygdas fremste stiller som kausjonist, men nekter når han som han stilte sikkerhet for, går konkurs. Sistnevnte er ingen sympatisk person og taper naturligvis i folks omdømme, og også i retten. Etter hvert greier hovedpersonen å overbevise folk flest, sågar også seg selv om at han ikke har skrevet under. Sønnen glemmer riktignok ikke at han var til stede da faren

skrev under, men han er svak og klarer ikke å vitne mot sin far selv om han gjør forsøk på det. Er jeg svak som sønnen og like overbevisende som faren til å dekke over egne feil?

Roman nummer fire er *Vårt rike*. En idealist av en sønn overtar gården og deler ut jord til sine husmenn. Dessverre er jorda på leirgrunn. Han blir fortalt om hva som kan skje, men det ser han bort fra, og det ender med alvorlig ulykke. Kan det være egen nytte i velgjørighet? Besøker jeg min gamle mor for hennes del, eller er det for at jeg skal slå meg på brystet og rose meg av at jeg er en god sønn?

Zoom. Det var bind en av fem. Det får holde. Husk at du skal være vert på Zoom i morgen, og så er det morgensamlingen. Kollegaene dine er så kreative. Du må ikke dumme deg ut, og du kan jo ikke bare lese opp noe foran et kamera eller legge ut en skriftlig tekst med noen få bilder til. Skjerp deg! Trøndelag rundt år 1900? Hvilken nytte

kan du ha av det? Du trenger å bli bedre kjent med elevenes virkelighet i 2020. Men de liker jo som deg vikinger, fantasy og «a galaxy far away», og det er ikke akkurat slik hverdagen for noen av oss.

Fengende temaer. Vi får heller fomle litt i starten av Zoom-møtet. Det gjør vi som regel likevel. Jeg må bare ha mer av Bojer. Romanene hans er svært varierte, og det er særlig tre temaer som fanger min interesse. Det første er skildringen av småkårsfolk. Mine besteforeldre var ikke blant de fattigste, men jeg kjenner igjen mye av deres tenkesett. Det andre er den dype religiøse lengselen selv om han ofte er kritisk til både kirke og bedehus. For det tredje er det kampen mellom idealer og økonomiske nyttehensyn. Hvor lett er det ikke å tone ned det vi står for når det står om penger, makt og ære.

Den siste viking er kanskje den av romanene som er best kjent. Det er en livlig skildring av fattige fiskerbønder fra Trøndelag på Lofotfiske. Det skjer mye i romanen, slit, farer, eventyrlige fangster, men uten det store utbyttet til slutt. Noen blir heller ikke med hjem. Uforglemmelig er skildringen av han som skal dø uten at det var mulig å få tak i prest. En av arbeidskameratene utpekes til det. Det blir han som de tror har minst synden å svare for. Fiskeren tilsier den døende alle hans synders nådige forlatelse, og så får han brødbiten og en sup av koppen. Som de sitter der, kommer det for dem at disiplene også var fiskere. Det er etter min mening en av de mest rørende skildringene i norsk litteratur.

I *Folk ved sjøen* er det igjen de fattige som er i sentrum. Lite lykkes for Pål Flata. Han er nederst på rangstigen. Ikke en gang som kristen er han et godt eksempel. Men mot og kjærlighet har han og familien flust av. Han redder en skipbrudde, men nekter å ta betaling. Å redde skipbrudne er en æressak. Når en slektning blir foreldreløs, får han et hjem hos Flata uten at de går til kommunen for å be om støtte. Det forandrer seg imidlertid når sønnen gifter seg med dattera på en av de større gårdene. Da lærer han hvordan man skal te seg i denne verden, og de overtaler ham til å prute med fattigkassen på prisen på opphold for halvbroren sin.

I *Vår egen stamme* drar fattigfolk fra Trøn-

«Bojer oppleves i sterkere grad enn forfatterne i min egen generasjon som en samtalepartner og et korrektiv til mitt eget liv.»

delag til prærien i USA. Her skildrer Bojer på en fin måte splittetheten hos utvandrerne. De lengter etter å reise hjem, men de blir mer og mer følelsesmessig knyttet til det nye landet.

Huset og havet og *Dagen og natten* handler om store økonomisk gevinster under Første verdenskrig. Det er jobbetid. Selv idealister rives med på tross av at pengene tjenes på død og fordervelse. Hvordan er det med min velstand i 2020? Er mine sparepenger plassert i aksjer i våpenindustri eller ikke bærekraftige virksomheter? Tenker jeg over hvordan metaller som er nødvendige for data og mobil, blir utvunnet? Hva med de klærne jeg kjøper? Nei, det er så mye lettere å gremmes over krigsspekulantene i fjerne tider.

Min favoritt blant Bojers romaner er *Det nye tempel*. Lorents finner ut at han ikke er en god kommunist fordi han blir sjalu på søstera som får arven etter den rike grandtanta. Hva skal han gjøre i livet? Ingeniør som faren? Nei, faren mener at han bør reformere religionen, derav tittelen Det nye tempel. Lorents har som faren sterke motforestillinger mot kristen tro. Samtidig har han hele livet hatt en religiøs lengsel. Uten tro begynner han å studere teologi. Han blir imidlertid prest, og det uten at han må bekjenne noe han ikke tror på. En viktig årsak til det er møte med biskopen. Her blir han utfordret til å komme seg ut blant menneskene for å lære kristendommen

å kjenne og møte Kristus der. «Du lærer den aldri om du studerer til dommedag. Du har konstruert deg en oppfatning.»

Er min tro og livsoppfatning bare en konstruksjon? Kanskje også jeg bør gå ut blant menneskene og finne Kristus?

Samtalepartner. Det føles rart, men Johan Bojer oppleves i sterkere grad enn forfatterne i min egen generasjon som en samtalepartner og et korrektiv til mitt eget liv. En forklaring kan være at jeg gjenkjenner mine foreldres og besteforeldres forestillingsverden. Da jeg var liten og verden syntes skremmende, var det deres historier som opprettet trygghet. Jeg ble derfor på en måte en del av deres oppveksts verden

NB: Hvis det skulle oppstå en situasjon å la korona igjen, er det noen som har et forslag om en annen forfatter jeg kan hive meg over. Utrolig nyttig å la tankene få fly litt bort fra alt som presser på her og nå.

Men nå er det på tide å komme seg ut på tur. Koronaen har tvunget oss til mer tid foran skjerm, men samtidig den også ført til flere turer ut i naturen. Jeg blir med kollegaer til Flørlid og går de 4444 trappetrinnene til topps, men jeg velger å være ulydig mot det nye uskrevne «påbudet» om utførlig dokumentasjon på sosiale medier. Det blir ingen foto fra meg. •

Appen som forenkler folkehøgskolehverdagen

Erik Øysæd kom til Haugetun folkehøgskole for fem år siden og så tydelig et digitaliseringsbehov. Det var litt for mange fysiske lister på tavla. Dette skoleåret tas appen de har utviklet i bruk av ti nye folkehøgskoler.

Av Marit Asheim

Da jeg begynte som lærer på Haugetun for fem år siden kom jeg fra en jobb som utvikler innen digitale medier. Noe av det første jeg reagerte på her var at det var en del «satte» kommunikasjonsformer på skolen. Det var litt mange lister på tavla som elevene skulle skrive seg på, forteller Erik Øysæd.

– Jeg så et tydelig behov for en del digitalisering.

Utviklet egen app

Dermed startet tankeprosessen rundt hva som kunne forenkles, og hvordan. Hvilke lister kunne digitaliseres, og hvordan skulle de kommunisere med elevene uten at alt gikk på Facebook eller Messenger? Erik er lærer på linja Innovasjon, sosiale medier og markedsføring, og har hele veien brukt elevene aktivt i utviklingen av det som nå har blitt en ferdig app. I alt fra idéfase til produksjon og som testbrukere. I høst skal de få være med som markedsførere av produktet.

– Det har vært en bevisst tanke for meg

å bruke elevene aktivt i utviklingen av appen hele veien. De er målgruppen, og det er jo helt avgjørende at vi lager noe de ser nytten av og vil bruke selv, sier han.

Selv om prosessen har tatt lang tid, føler han nå at de er i mål med et produkt som flere kan ha glede av.

– Mange av funksjonene i appen har vært med i hele utviklingsprosessen. Vi hadde jo et tydelig behov da vi startet. Med Rønningen og Hardanger som brukere det siste året har vi også funnet frem til et fellesprodukt som vi tror kan passe alle skoler.

– Selv om løsningen er statisk, er det mulig å benytte seg av mulighetene i appen på ulike måter. Rønningen har for eksempel lagt inn valgfag på en annen måte enn det vi gjør. Poenget må jo være å bruke løsningen slik det passer for hver enkelt skole.

Forenkler hverdagen

Erik understreker at han aller helst kommuniserer med elevene ansikt til ansikt, og gjennom fysisk tilstedeværelse. Det er en viktig del av folkehøgskolehverdagen. Samtidig mener han appen er et nyttig kommunikasjonsverktøy for alle praktiske beskjeder. Kanskje gir den deg også bedre tid til å se elevene i det daglige?

– For oss har det vært viktig å finne en plattform hvor vi kan kommunisere med elevene på den enheten de likevel sitter med i hånda, og har med seg overalt. Det er også en enklere måte å sikre at alle får de samme beskjedene eller får muligheten til å melde seg på ulike aktiviteter, uten at de fysisk må gå forbi en tavle, sier han.

– Som et hjelpemiddel fungerer appen veldig godt.

I oppstarten av et alt annet enn normalt skoleår, med smitteverntiltak og kohorter, har appen vært spesielt nyttig. Man sikrer at alle elever får den samme informasjonen, og vet hvor de kan finne den igjen om man er usikker på noe.

– I oppstartsperioden hvor elevene har vært klassevis på det meste, også i matsalen, har det vært veldig praktisk med appen. Her har hver enkelt sett når hen skal spise, forteller Erik.

– I dag endret vi for eksempel fra gul til grønn beredskap på skolen. Da sendte rektor ut melding til alle elevene om hva endringen innebærer. På samme måte vil det være enkelt å gjøre det samme dersom det må strammes inn igjen til gul eller rød beredskap.

Mulig for flere å teste

I løpet av høsten tar fem nye skoler i bruk appen, og i løpet av våren logger fem nye skoler seg på. Det går med en del tid til opplæring og support, så det er praktisk at ikke for mange tar den i bruk samtidig.

– Målet vårt er likevel at flest mulig folkehøgskoler ønsker å bruke appen. Selv om vi har planlagt for ti nye skoler nå, er det selvfølgelig rom for flere, sier Erik, som åpner opp for at alle som ønsker skal få teste appen i praksis.

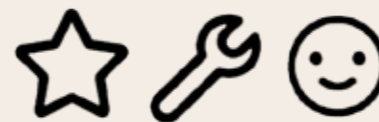
– Om noen har lyst til å prøve er det bare å ta kontakt med meg. Jeg ordner enkelt innlogging til en testbruker. Helt uforpliktende selvfølgelig. •

FAKTA:

FHS appen

- En digital skoleplattform utviklet for folkehøgskoler
- Har som hensikt å bedre internkommunikasjonen på skolen
- Hver enkelt folkehøgskoleelev vil ha full oversikt over dagen som venter inne i appen
- Lærer kan kommunisere med egen klasse eller alle elever på skolen, oppdatere timeplan og sende ut beskjeder
- Elever kan melde seg på aktiviteter, se dagens middag, melde fra om man er syk eller sende melding til vaktmester om ting som er i ustand
- Kan lastes ned fra App Store (iOS) eller Google Play (Android)
- Har vært i bruk på Haugetun, Rønningen og Hardanger det siste året
- Skal tas i bruk av ti nye folkehøgskoler i løpet av skoleåret 20/21
- Les mer på <https://fhsapp.no/>

Folkehøgskolens historiske røtter, del 4

«For å gjøre hjertene glade!»

Christen Kold – en folkehøgskolemann av folket

– Jeg har derfor bedt Kold være så god å fortelle oss hvordan han kom inn på sin så fruktbare løpebane, og hvordan han betrakter skolesaken i det hele, både barneskolen og skolen for de voksne, og jeg vil bare føye en begjæring til, som jeg ellers aldri gjør til noen taler, at han ikke vil fatte seg for kort.

Grundtvig i 1866

Av Tor Grønvik,

tidl. daglig leder i NKF og IKF

Christen Mikkelsen Kold ble født i 1816 og døde i 1870. Han var altså en generasjon yngre enn Grundtvig, men døde to år før han. Jeg har skrevet tre artikler i *steg* om Grundtvig som «folkehøgskolens far». Men denne fjerde artikkelen i serien røper at det tidvis har stått strid om farskapet. Mange har også brukt den samme betegnelsen om Christen Kold, og ment han er kommet ufortjent i skyggen av Grundtvig. Mer treffende er det nok å peke på at begge bidrag har vært avgjørende for at skoleslaget, både i Danmark og Norge, fikk den formen vi kjenner.

Vennemøtene. På Grundtvigs eldre dager tok venner og støttespillere initiativ til et årlig «vennemøte» på hans fødselsdag, 12. september. Inngressen til denne artikkelen er Grundtvigs introduksjon av Christen Kold som hovedtaler på møtet i 1866. Møtet var i København, og det var over tusen mennesker til stede. Grundtvig hadde invitert Kold til å tale om skolesaken og om hva som gjorde at han ble folkeopplyser. Det finnes ikke noe manuskript til talen. Det har det antakelig heller ikke vært, Kold var det muntlige ordets mann, og etterlot seg bare noen få, korte skrifter. Men det finnes et stenografisk referat, som antas å være så godt som ordrett gjengivelse av talen.

Da han holdt talen på vennemøtet, var Kold 50 år gammel. Han var en kjent mann i grundtvigske kretser og i dansk skoledebatt. I talen forteller han om sin nyeste og største folkehøgskole, Dalum på Fyn, som startet i 1862. I tillegg til å fortelle om nye, fine skolebygninger og en veldrevet gård, kan han melde om mange elever. Både på vinterkurs for gutter, sommerkurs for jenter og kurs for «skolemenn» om høsten. Han forteller om en suksess, men det startet ikke slik.

En ung lærer. Christen Kold kom fra enkle kår i en liten landsby i Vestjylland. Faren var skomaker, men forsøkene på å gå i hans fotspor lyktes ikke. Kold sa selv at han ikke var særlig praktisk anlagt. I stedet ble han lærer i en liten skole ute på landet, tretten år gammel. Det var en jobb med lav sosial status den gangen. Hovedfaget var kristendoms-kunnskap, og læreren skulle «katekisere» ut fra en offentlig godkjent lærebok. Undervisningen besto i høytlesning, pugging og gjengivelse av boka. Det var ferdiglagde svar på spørsmål elevene ikke hadde stilt, sa Kold. Han så tidlig at mange elever led sunder denne undervisningen, og at de i beste fall endte opp med utenatlærte remser som ikke var tilegnet i noen personlig forstand. Inspirert av morens fortellinger i oppveksten begynte han å eksperimentere med å fortelle bibelfortellingene så livfullt han kunne for barna. Slik appellerte han både til følelsene og innlevelsesvevnen og han mente elevene lærte det de skulle bedre på den måten.

Vekkelsen. 18 år gammel kom han med nød og neppe inn på en lærerutdanning, på seminarier i Sneslev. Hans boklige >>

<< forkunnskaper ble vurdert som ganske tynne, og han forteller i vennemøtetalen at undervisningen stort sett gikk over hodet på ham til å begynne med. Men så kommer det store vendepunktet. I løpet av den første tiden på seminariet hører han lepredikanten Peder Larsen Skræppenborg. Han var en av leder-skikkelsene i de «gudelige vækkelser» som på den tiden vokste seg sterke i Danmark. Kold forteller at han til da hadde sett på Gud som en streng politimester eller skolemester som passet på og grep inn med straff når vi gjorde noe galt. Nå tok han til seg at Gud elsket han og alle andre. Han ble fylt av glede og kjærlighet til seg selv og medmenneskene, og han kunne ikke holde det for seg selv! Han hadde aldri kjent maken til slikt liv og lyst, kraft og drift, forteller han. Han besluttet å «... gjøre det til min egentlige Opgave i Verden at gjøre Hjerterne glade med det Budskab, at Gud elskede os ved sin Søn Jesus Kristus, uagtet vi vare Syndere».

Kold ble altså vekket av en «gudelig» predikant, og han ble selv aktiv innen vekkelserbevegelsen. Men bortsett fra det lille om hans gamle gudsbilde som bakteppe, forteller han ikke om noen forutgående syndenød og helvetesangst. Han gikk rett på kjærligheten! «Jeg var ikke særlig pietistisk, jeg hadde ikke forstått stort annet enn at Gud elsket oss», sier han i talen. Noen vil kanskje synes det høres ganske «grundtvigsk» ut?

Opplivet og opplyst. Og vekkelsen fikk overraskende konsekvenser: «Fra den dag forsto jeg hva de sa på seminariet!» Kold opplevde altså selv det som ble bærebjelken i hans pedagogikk: Først må mennesker vekkes, eller opplives, så blir de mottakelige for opplysning og læring.

Etter seminariet søkte han lærerposter, men fikk ingen fast. Han var begynt å bli omstridt. Han nektet å «katekisere» på den tradisjonelle måten, og noen var skeptiske på grunn av hans tilknytning til vekkelsene. Løsningen ble en stilling som huslærer på en stor gård i Sønderjylland. Der engasjerte han seg også i foreningsliv og folkemøter for voksne, og erfarte at en kristen vekkelse ikke er det eneste som kan opplive. Folk kan

Christen Kold startet tre folkehøgskoler. Ryslinge er den eneste som fortsatt er folkehøgskole i dag.

også begeistres og bli mottakelige for opplysning gjennom «folkelig vekkelse», og det var gjerne fortellinger fra stolte tider og hendelser i Danmarks historie som virket best.

Misjonær i Tyrkia. Uten utsikt til fast lærerstilling ønsket han seg etter hvert vekk. Løsningen ble å slå følge med en venn, den grundtvigske presten Hass, som skulle reise som misjonær til Smyrna, dagens Izmir, i Tyrkia. De reiste høsten 1842 og Kold ble der i vel fire år. Han og Hass ble snart uenige om hvordan misjonsarbeidet burde drives, og Kold var også misfornøyd med å få en mer underordnet tjenerrolle enn han hadde ventet seg. Han brøt da samarbeidet og startet egen virksomhet som bokbinder. Det gikk godt, og da han vendte hjem til Danmark i 1847 hadde han opparbeidet en liten kapital som kom godt med da den første folkehøg-skolen skulle realiseres. Reisegikk med båt til Trieste, innerst i Adriaterhavet og derfra tre måneder til fots gjennom Europa med bagasjen på en liten håndkjerre.

Friskolebevegelsen. Tilbake i Danmark ble han på nytt huslærer, denne gangen hos den grundtvigske presten Birkedal på Fyn.

Det var flere initiativer på gang for å starte private barneskoler, eller «friskoler», og de ble støttet både av vekkelsesbevegelsene og av grundtvigianere. Begge gruppene kjempet mot en statlig og kirkelig autoritet med monopol både på forkynnelse og undervisning. Grundtvigianerne hadde merket seg Kold som en som delte deres skoletanker og ville gjerne ha han med på laget. Selv var han klar over at grundtvigianerne trengte den kontakten og støtten han hadde blant bøndene. Kold ble invitert til møte med Grundtvig og meningsfeller i København. Det resulterte i støtte, både moralsk og økonomisk, til å starte en «bondehøjskole» i Ryslinge på Fyn. Den hadde sine første 15 elever i 1851. Senere startet han en skole i Dalby, og så til sist den store skolen i Dalum, også de på Fyn. Parallelt med dette startet han flere private barneskoler og inspirerte til enda flere. Lærerutdanningen for disse skolene var gjerne en vinter eller to på Kolds folkehøgskole. Begge skoleslagene skulle grunnleggende bygge på den samme pedagogikken. Grundtvig trekker nok det lengste strå som «folkehøgskolens far», men Kold er ubestridt som friskolebevegelsens far i Danmark.

«Denne skulen er ein heim, denne heimen er ein skule.» Dette var i mange år en vanlig overskrift over ordensreglene på norske folkehøgskoler. Det er kanskje den tydeligste arven etter Christen Kold. Skolene hans hadde hjemmet og gårdslivet som utgangspunkt. Skolens utforming, innredning og utstyr skulle gjenspeile de hjemmene elevene kom fra. Det var ikke talerstol eller katter i skolestuene. Elevene satt ved langbord, og Kold sto eller satt for enden av bordet når han holdt sine foredrag, og gjerne samtalte om temaet etterpå. Han og medlæreren sov tidvis på samme sovesal som elevene. Det han kalte «omgangslivet», med felles måltider, felles huslige plikter og andre praktiske oppgaver var en del av pedagogikken. Det er Kolds fortjeneste at folkehøgskolene ble hjemlige, mer enn institusjoner.

Praktisk arbeid hadde stor plass i Kolds skoler. I tillegg til de nødvendige oppgavene i huset og på gården, var det verksteder og muligheter for skapende virksomhet gjennom undervisning i håndverk. Kold la vekt på disse fagene, ikke bare for ferdighetene i seg selv, men som viktige bidrag til danning og opplysning, ikke nødvendigvis som opp-

læring i et framtidig yrke. I dette ligger det et menneskesyn som verdsetter både «hånd» og «ånd», kropp og sjel. Et stort innslag av praktiske fag har alltid siden vært et av folkehøgskolens kjennetegn.

Uten lærebok. Vi har allerede møtt Kolds skepsis til læreboka. Den uviljen beholdt han, og fraværet av lærebøker var en hovedinnvending fra kritikerne av folkehøgskolene hans. Det ble også undervist i alminnelige skolefag, som naturlære og regning. Da hadde læreren bok, og elevenes bøker ble til ved at de skrev av deler av dem etter lærerens diktat. Ved en offentlig inspeksjon med overhøring av elevene, overrasket de likevel positivt med gode kunnskaper, og noe av kritikken stilnet. Kold hadde stilt som betingelse at overhøringen ikke skulle være av enkeltelever, men av klassen samlet. Folkehøgskolens skepsis til eksamen har god støtte hos Kold. «Man river jo ikke en plante opp for å se om den gror!»

Kold og Grundtvig. Diskusjonene om likheter og forskjeller mellom Grundtvig og Kold startet allerede mens de begge levde, og kan pågå fortsatt. Ikke uventet legger noen mest vekt på likhetene, andre på forskjellene, og det er belegg for begge deler. Det er verd å merke seg at de to kom fra helt ulike samfunnslag. Grundtvig var akademiker og av embetsmannsslekt, mens Kold kom fra enkle kår og hadde lite utdanning. Grundtvig var teolog og prest, Kold kom fra de lavkirkelige vekkelsesbevegelsene. Grundtvig hadde i utgangspunktet ikke sans for «de gudelige», verken deres kristendomssyn eller omgangsformer, men han forsvarte alltid deres rett til fri forkynnelse. I senere år ble han mildere stemt. Det kan henge sammen med at hans andre kone, Marie Toft, hadde tilknytning til vekkelsene. Møtene med Kold og samarbeidet gjennom støtten til skolene hans har nok også bidratt. Kjennskap nyanserer ofte enkle forestillinger om oss selv og de andre. Introduksjonen på vennemøtet viser en tydelig anerkjennelse av Kold og hans livsverk. Kold kunne være krass mot mange prester, men han omtalte alltid Grundtvig

med respekt. Han framhevet ofte Grundtvigs verdenshistorieverk som en av sine viktigste inspirasjonskilder i undervisningen. Han ga også Grundtvig æren for å ha bekreftet for han at all sann opplysning har med kjærlighet å gjøre. Kanskje var det nettopp møtet og samspillet mellom et lærd initiativ ovenfra og det folkelige initiativet nedenfra som skulle til for å virkeliggjøre visjonen om en folkelig skole for ungdom?

Først oppleve, så opplyse. Kold ble bedt av Grundtvig om å fortelle hvordan han ble folkeopplyser. Men han runder av vennemøtetalen med at han egentlig er bedre på å oppleve, og har sett det mer som sin oppgave enn å opplyse. Så det ville han i alle fall gjøre først, og deretter også bidra med opplysning. Han anerkjente flere veier til å vekke og oppleve elevene, men ut fra hans egen erfaring ville han også at kristen forkynnelse og vekkelse skulle ha en naturlig plass i folkehøgskolene. Han ville gjøre hjertene glade, slik han selv var blitt! Men han tilføyde: «... verken dannelse eller beåndelse kan påtvinges noen, for de forutsetter begge en frivillig mottagelse».

Pionérene i den kristne folkehøgskolen i Norge, med Asbjørn Knutsen i 1893 som den første, viste ofte til Christen Kolds folkehøgskoler som forbilder. Det ga seg utslag både i åpenheten for kristen forkynnelse, den sterke plassen praktiske fag fikk, og vekten på skolen som et hjem. •

FAKTA:

Tor Grønvik har vært lærer, inspektør og rektor på Hurdal Verk folkehøgskole. Fra 1996 til 2018 var han daglig leder av NKF og IKF. I fire nummer av Steg skriver han artikler om folkehøgskolens røtter med hovedvekt på Grundtvig. Den første var i hovedsak biografisk. Den andre var om Grundtvigs syn på skole, læring og undervisning. Den tredje handlet om troen og skolenev

Denne skulen er ein heim, denne heimen er ein skule.

Ny ungdomsroman med historie fra virkeligheten

Metoo på folkehøgskole

Den nyeste romanen til Eldrid Johansen er sterk lesning. En 16 år gammel elev på en kristen folkehøgskole innleder et forhold til sin gifte musikk lærer. Og hun er langt fra den første eleven han har tatt med seg hjem ...

Førsteopplaget av ungdomsromanen «Fra du så meg» var allerede utsolgt før lansering i august.
Foto: Tanja Steen

Eldrid Johansen var selv folkehøgskoleelev i 1991/92, og året etter prydet hun forsiden på katalogen for alle folkehøgskolene i Norge.

Av Marit Asheim

Selv hadde jeg et hjerteår på folkehøgskole! Et sånt år som sitter i lenge. Jeg følte livet var over da vi måtte reise hjem fra Skjeberg folkehøgskole. Året hadde vært helt supert, forteller Eldrid Johansen.

Historien i hennes nyeste roman *Fra du så meg* er derfor ikke hennes egen. Den er hentet fra ei venninne som gikk på en annen folkehøgskole på 90-tallet.

– Det hun i ettertid har fortalt meg, har satt spor. Historien er sann, og foregikk på en kristen folkehøgskole. Den gang ble saken tatt opp med rektor og læreren mistet jobben. Hva som skjedde med han etterpå, vet jeg ikke. I dag ville man trolig havnet i retten, sier hun.

Tette bånd. Venninnas historie er utgangspunktet for det hovedpersonen Karen opplever på «Klangly folkehøgskole». Mye er lagt til og funnet på, og historien er oppdatert til å foregå i 2020. Mange av gangene og rommene på folkehøgskolen er beskrevet slik Johansen husker det selv fra året på Skjeberg. Det samme er lukten av nystekt brød (som de aldri fikk smake) og jentekorridoren kalt rødegangen.

– Jeg har selvfølgelig diktet en del på historien, og egentlig kunne den foregått hvor som helst. Som ramme passer likevel folkehøgskolen godt. Både året og miljøet blir så kompakt. Det er derfor ikke lett å få korreks utenfra, og det er utrolig hvordan man kan snike seg unna hvis man vil, sier Johansen.

Blir sett. Karen møter musikk lærer Fred allerede første skoledag, og blir kjapt betatt. Hun blir lagt merke til og får mye respons. Den skoleleie jenta blomstrer i nye omgivelser og med nye venner. Hun blir *sett*. Den gode relasjonen til læreren utvikler seg likevel altfor fort til noe usunt. Et forhold de to skjuler for resten av skolen og omverden.

– Jeg husker selv hvor lukket miljøet på

folkehøgskolen var. Det gjør også at man som lærere og elever kommer mye tettere på hverandre enn på andre skoler. Mye av dette er også det aller fineste med folkehøgskolen, og hensikten min er ikke å svartmale. Det store flertallet av folkehøgskolelærere vet hva som er rett og galt.

– Jeg ønsker altså ikke å skremme dere. Fortsett å gi det dere gir til elevene, men vit hvor grensa går!

Makt og usunne forhold. Hensikten med boka er heller ikke å skremme ungdommer bort fra folkehøgskolen. Johansen ønsker å synliggjøre tegn på usunne forhold til voksenpersoner, uavhengig av hvor det oppstår.

– Jeg ønsker at unge mennesker skal få mot til å si ifra når noe ikke er greit. Før det går så langt som med Karen i denne boka. Kanskje kan fortellingen bidra til at de kjenner igjen tegn på usunne forhold, sier hun.

– Det er forskjell på gjensidig kjærlighet, og når noen utnytter en posisjon. Som ung og usikker kan man bli et lett bytte.

Brev til leseren. Førsteopplaget av boka ble utsolgt allerede før lanseringen i august. Som vedlegg i romanen har Johansen lagt inn et brev til leseren, nettopp for å få frem dette budskapet enda tydeligere. I brevet står blant annet:

Kjære leser

«Jenta mi ... Han stryker meg over kinnet. – Systemet forstår ikke ekte kjærlighet. Det er det bare Gud som gjør. (...) Det er oss to mot verden, det vet du jo.» (*Fra du så meg*, s. 157).

Når er det forelskelse og et gjensidig forhold, og når er det misbruk? Forskjellen kan være glidende, utydelig. For er det ikke lov å bli betatt av noen som er eldre, eller yngre, enn seg selv? Eller noen som har en høyere posisjon i et miljø man gjerne vil være en del av? Eller en lavere? Hvis aldersforskjell og posisjon ikke har noe å si, bør ikke alt være lov om man er så heldig å finne en sjelevenn og den store kjærligheten? I krig og kjærlighet og alt det der. (...)

Jeg mener ikke å svartmale. Flertallet av menn i maktposisjoner vil aldri drømme om å overskride slike grenser. Det er dessuten ikke bare

menn som tar seg til rette på denne måten. Men det som er sikkert, er at mye skam er knyttet til slike opplevelser. Det er ikke stas å være et offer, heller ikke å skjønne at man var naiv nok til å gå rett i fella. Men dette er en del av vår virkelighet, av manges historie. Flere enn vi tror. Jeg er overbevist om at jo mer vi snakker om det, jo oftere slike fortellinger fortelles, jo lettere er det for de unge å gjenkjenne tegnene. Mitt håp er også at *Fra du så meg* kan gi ungdom som står i en tilsvarende situasjon mot til å si fra, og aller helst unngå at slike opplevelser bli en del av deres historie ...

Unikt samarbeid. – Mitt ønske er ikke at det nære samarbeidet mellom lærere og elever på folkehøgskole skal opphøre. Det er helt unikt, og det må ikke dere ikke slutte med, sier Johansen.

– Men kanskje bør metoo-tematikken snakkes mer om på skolene? Så lenge dere er bevisst den maktposisjonen dere har overfor elevene, og har snakket om den, jo lettere er det også å håndtere vanskelige situasjoner.

Selv har hun bare gode minner fra året på Skjeberg, og mye av det flotte med folkehøgskolen har hun også skildret i romanen.

– Jeg sier hurra for folkehøgskolen, men obs obs for tillitsbrudd!

– Når grenseoverskridelser blir et mønster, slik som i boka, er det langt fra greit. Det er noe repetitivt med å jobbe i folkehøgskolen. Hver høst kommer det nye elever til skolen, og nye historier skal fylles med innhold. Dere må hjelpe hverandre med å si ifra når noen utnytter en posisjon. •

FAKTA:

Eldrid Johansen

- Har utgitt mange bøker for barn og ungdom siden hun debuterte med «Sara vil bli stjerne» i 2005.

- I tillegg til å være barne- og ungdomsbokforfatter jobber Eldrid som sanger, syngende skuespiller og litteraturprodusent i Den kulturelle skolesekken.

- «Fra du så meg» er Eldrids andre ungdomsroman.

>>

Å reparere med gull

Kjetil Gilberg er forfatteren bak kapittelet Når livet slår sprekker i Troshåndboka. Da han sa ja til å bidra til boka, fikk han tildelt denne tittelen og skrev en tekst ut fra det. Kjetil har tidligere utgitt boka Det skinner gjennom, som handler om mye av det samme som hans tekst i *Troshåndboka*.

Av Marie Wiland

Tillegg til å være glad i å skrive, er Kjetil nordlending, pastor i frikirkemenigheten Kraftverket gjennom 17 år og tidligere sivilarbeider på den gang Fredtun folkehøgskole, nå Stavern folkehøgskole. Han tok lærerskolen for siviltjenesten og fikk derfor prøve seg som lærer mens han var tilknyttet skolen. Kjetil har beholdt kontakten med skolen og har deltatt i og arrangert flere samlinger der.

– Jeg er nokså husvarm på Stavern Folkehøgskole, sier han når vi tar en kort prat om hans bidrag til *Troshåndboka*.

Mønster. Mange av tekstene i *Troshånd-*

boka tar utgangspunkt i konkrete tema som bønn, dåp, eller nattverd. Kjetil forteller at hans tekst handler mer om et mønster som går igjen i Bibelen.

– Det er når det perfekte slår sprekker at det vakre kan skje, sier Kjetil. – Når fasader brister, da blir man ofte møtt med kjærlighet. Det ser vi i Bibelen og i livet til Jesus. Det er slik Jesus møter mennesker som har det vanskelig eller har falt utenfor.

Innføring. Intensjonen bak *Troshåndboka* er å gi unge mennesker eller andre som ønsker det en forståelig innføring i kristen tro. Da

Kjetil skrev sin tekst, var han særlig opptatt av at den skulle oppleves relevant også for lesere som ikke er vokst opp med å gå i kirka.

– Det har vi øvd oss på i Kraftverket i 20 år, sier Kjetil.

Han håper boka kan gi folk inspirasjon til å snakke om kristen tro. Han tror at budskapet i teksten er allment fordi alle folk har svakheter og opplever at livet slår sprekker. Derfor trenger vi alle håp og trøst. Vi trenger å bli funnet. I kapittelet skriver Kjetil: «Bibels mange historier om de som lot seg finne, forteller at alle fikk bristene sine reparert med gull: sorg ble vendt til glede, skam til stolthet, tvil til tro».

Kintsukuroi. Hva betyr det å reparere med gull? I boka beskriver Kjetil en gammel japansk kunstform som heter *kintsukuroi* som betyr å *reparere med gull*. Hvis en keramisk vase går i stykker, vil kunstneren bruke en lakk tilsatt sølv eller gull for å sette sammen vasen på nytt og framheve heller enn å skjule bristene. «Ved å lime bristene med gull blir vasen ikke bare vakrere, men også sterkere. Det er akkurat det Gud driver med: Han reparerer med gull», skriver Kjetil.

Kjetil begynner sitt kapittel med en historie om da han som 9-åring gikk seg bort i en skog og lettelsen da moren fant han da han da han selv hadde gitt opp. I avslutningen skriver han: «Ofte tenker jeg at hvis livet slår sprekker, er det bare å slutte å lete etter Gud. Det beste er heller å legge seg i lyn-gen og gi opp. Og la seg finne, trygg på at Gud leter etter oss. For Gud finner den som ønsker å bli funnet». •

Kjetil Gilberg er pastor i Kraftverket og har skrevet et av kapitlene i *Troshåndboka*. Foto: Erlend Berge

Troshåndboka

Åste Dokka (red), m.fl.
Vårt Land forlag, 2020

Anmeldt av Tom Arne Møllerbråten

Vakker og klok bok om kristen tro

Troshåndboka. Tekster om kristendommen lanseres i disse dager som den «perfekte gaven til konfirmanden, den som skal døpes eller den som vil lære det grunnleggende om kristendommen». Vårt Land forlag har samlet 18 forfattere til å skrive hver sin tekst om viktige tema innenfor kristen tro. Åste Dokka er hovedredaktør for tekstsamlingen, og har selv skrevet en av tekstene.

Det er et ambisiøst prosjekt Vårt Land har lagt opp til, både navnet *Troshåndboka*, i bestemt form, og i valg av layout og materialer. Det er en svært vakker bok, og den har et høytidelig, nesten kirkelig, uttrykk. Akkurat det gjør jeg har nokså store forventninger til innholdet. Og forventningene blir ikke lavere av at flere av Norges beste forfattere av kristen litteratur er bidragsytere. Det er en høyst kompetent gjeng Vårt Land har fått med seg, et flertall er prester og pastorer, de fleste tilhørende Den norske kirke, men også

Frikirken og Metodistkirken er representert.

I bokens forord skriver redaktørene: «Å leve et liv som kristen er å leve det vanlige menneskelivet. Men i tillegg får vi flere ting». Det er disse andre tingene, som kirken, bøn- nen, nattverden, dåpen, Bibelen, høytidene og mye annet denne boken handler om. Hvert tema har fått sin tekst. «Tekstene er ganske forskjellige, slik forfatterne er det, og slik våre innfallsvinkler til troen og livet alltid er forskjellige.» En viss mal forholder de seg likevel til ved at alle tekstene følger malen *vite, kjenne og gjøre*. De fleste har også med en *reflektere*-del.

Når forfatterne blir gitt en slik frihet, er det både en styrke, men også en svakhet ved boken. Jeg hadde nok ønsket at de holdt seg enda mer til samme mal, lengden på delene er svært ulike. Og siden de fleste har med en reflektere-del, lurer jeg på hvorfor ikke alle har det. Jeg savner det.

Men når dette er sagt, er tekstenes personlige preg helt klart også deres styrke. Jeg hadde forventninger til boken, og etter å ha lest den sitter jeg igjen med stor takknemlighet for at den har blitt til. Jeg leste en lignende svensk bok i fjor og tenkte den gangen at vi burde hatt en slik i Norge også. Nå har vi det. Tekstene er på fem til ni sider, med andre ord nokså overkommelige for de fleste, også for de som ikke vant med å lese. Min erfaring er at det er svært mange.

Jeg liker tilnærmingen til stoffet. Den kunne blitt «prestete», og det er den kanskje noen steder, men de fleste tekstene har en personlig, åpen og ydmyk inngang til viktige tema. (Nå ertet jeg kanskje på meg noen prester?) Jeg liker godt at omtalen av andre kristne og andre kristne tradisjoner og teologi blir møtt med raushet. Det understrekes flere ganger at vi er ulike, og at det er fint. Mange ganger stopper jeg opp i teksten og tenker at dette er bra, dette er klokt, ja, til og med dette er vakkert skrevet.

Jeg tror denne boken kan være en god inn- gang til å forstå hva kirken er og hva den holder på med. Nils Terje Andersen skriver ærlig om det å være kirke: «Man vet ikke om man kjenner noen av dem som møtes i denne kirken. Det er ikke sikkert man liker dem heller.

I så fall kan man tenke minst to ulike og ganske nyttige tanker: Den ene handler om at det er Jesus som forener dem som går i kirken, ikke lik musikksmak, likt politisk syn, lik humor, lik livsstil eller noen andre likheter. Den andre tanken er at det er Jesus som bestemmer hvem som hører til. Og det gjør han ikke på bakgrunn av hvor sikre, ivrige, flinke, synlige, ordentlige eller villige vi er. Han gjør det på grunn av sin egen vilje. Han vil at vi skal høre til i hans kirke.» Så sant!

Jeg er nok litt usikker på om denne boken er «den perfekte gaven til konfirmanden», siden jeg tror at mange av tekstene forutsetter litt for mye kunnskap og kristent ordforråd til at en konfirmand vil føle seg hjemme i teksten. Kan hende jeg undervurderer dagens konfirmanter? Men konfirmandens foreldre vil garantert ha stort utbytte av den, og jeg tror konfirmanden vil vokse inn i den etter hvert. For vår målgruppe derimot, folkehøgskoleungdom i 19-20-årsalderen, er boken helt perfekt. Jeg vil anbefale den også for ansatte. Den svarer ikke på alle spørsmål, men den gir et godt grunnlag for både gode samtaler og undervisning om kirke og tro. Dette er en ydmyk og klok bok, og det trenger vi. •

Forfattere:

Karoline Astrup, Anne Marit Riste, Nils Terje Andersen, Torstein Eidem Nordal, Åste Dokka, Morten Holmqvist, Silje Kvamme Bjørndal, Kjetil Gilberg, Alf Kjetil Walgermo, Maria Kjos Fonn, April Maja Almaas, Knut Refsdal, Ann Kristin van Zijp Nilsen, Per Eriksen, Birte Nordahl, Sindre Skeie, Valborg Orset Stene, Knut Tveitereid.

Ut av verden, inn i verden

Det å lese bøker kan være den beste måten å «logge av» bekymringer og stress. Gjennom å lese tar vi snarveien til virkelighetens Narnia.

Av Victoria Bø, forfatter

Da verden uventet forandret seg i mars, leste jeg nettaviser og nyhetsoppdateringer mange ganger om dagen for å forsøke å forstå hva som skjedde og følge med på det siste av koronavirusnytt. Mobilen ble en bestevenn og boklesing ble bokstavelig talt lagt på hylla. Men i sommer fant jeg igjen leseglede.

Et sunt steg. Den britiske professoren og filosofen C. S. Lewis skrev utallige bøker og essays og artikler om kristen tro og måter å forstå verden på. Han skrev som kjent også barnebøker. Og i Narniabøkene til C. S. Lewis så er den andre virkeligheten, Narnia, tett på den virkelige verden. Barna i bøkene trenger bare å gjemme seg i et klesskap eller sette seg på en benk for å finne inngangen til eventyrlandet Narnia. På en lignende måte

kan en papirbok, eller et nettbrett med ebok eller lydbok være vår vei vekk fra bekymringer og stress og inn i bøkens verden.

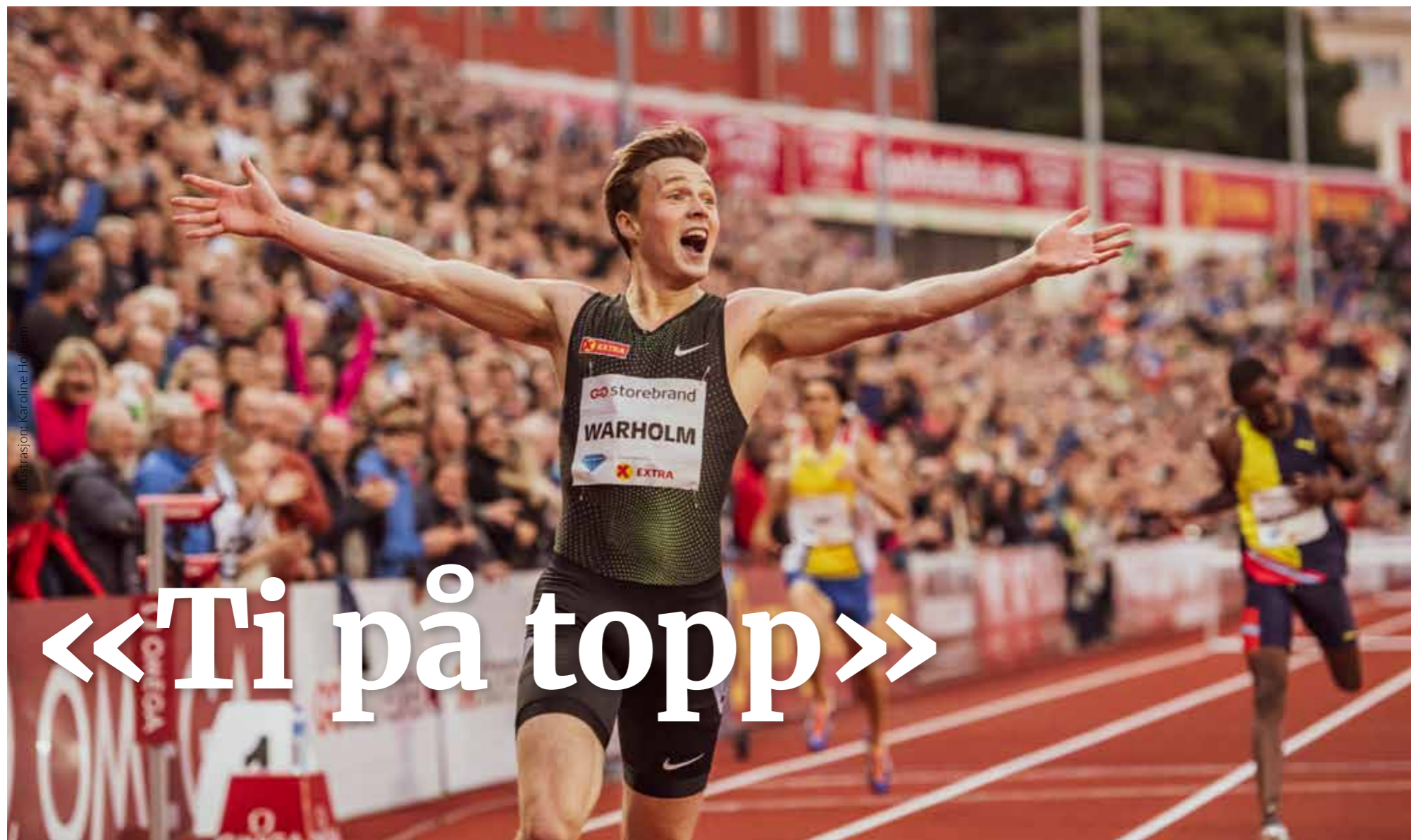
Det å lese bøker er et å ta et sunt steg til siden fra tankekjør, nyhetsstrøm, sosiale medier og jobbrelaterte meldinger. Det fine med å ta et steg til siden gjennom å lese bøker, er at ofte vender vi tilbake til virkeligheten litt klokere. Gjennom å lese så går vi i dialog med et annet menneskes tanker. Vi må dessuten stilne uro i kroppen og bremse hodekjøret for å kunne lytte til eller lese boken. Vi får dermed lagt vekk vårt eget for en stund. Og kanskje har vi større behov for det nå som det ser ut til at høsten bringer med seg nye runder med koronarestriksjoner.

Skattkiste. Hva har vi voksne i bøkens verden å gjøre? Er det å lese mest bare tankeflukt og et alternativ til mobil eller serier som tidtrøtete? Nei, i det siste har jeg lest for å lære. Jeg har lest biskop Augustins forunderlig klare tanker fra 400 tallet, friskheten i disse betraktningene gjør at jeg tenker at menneskets vesen forandrer seg ikke stort, selv i en 1600 år gammel bok finner jeg tanker som angår mitt liv i dag. Og i for eksempel novelleforfatteren Flannery O'Connors fortattede prosa fra 1950 tallet finner jeg et verdensbilde med raseskiller som oppleves fremmed

og uverdig, men jeg ser også en menneskelig kamp med språk og formuleringer som jeg som forfatter kjenner igjen og som kan inspirere egen skrivestreven.

Koronoaperioden har dessuten fått meg og mange andre til å interessere seg for pestlitteratur. Hvordan har mennesker før oss gjennomlevd pandemier? *Kjærlighet i koleraens tid* av Gabriel Garcia Marquez, skrevet i 1985, og *Døden i Venezia* av Thomas Mann fra 1912 tangerer for eksempel handlingen i bøkene pestopplevelser i tidligere tidsperioder og berører vår nåtidige frykt for et verdensomfattende virus.

Skape leserom. Du har kanskje helt andre temaer du vil lese om eller forfattere du har lyst til å bli kjent med bøkene til. Hvis du har glemt hvordan reisen til bøkens verden skjer så foreslår jeg følgende: Bestem deg for at du vil lese. Velg en bok du har skikkelig lyst til å lese. Finn en tid på dagen hvor du kan sitte uforstyrret. Eller finn ut når på dagen du kan skru på lydboken uten at det blir for mange avbrytelser fra omgivelsene. La mobilen ligge så langt unna at du må reise deg for å sjekke den. Skru av varslinger. Ta noen grep i hverdagen og skap et leserom rundt deg. Da begynner ferden til forunderlige Narnia nå. •

«Ti på topp»

Av Øystein Vegge,
inspektør på Sunnmøre folkehøgskole

Noe av det fineste jeg vet som folkehøgskoleansatt er å møte elever som rommer mer enn det vi ser på en åpningsdag. Folk som ikke peaker alle popularitetsbarometre ved første øyekast, men som sakte, men sikkert viser kvaliteter der de overrasker både seg sjøl og andre.

løpet av årene som lærer på folkehøgskoler og videregående skoler med idrettslinjer har jeg blitt kjent med noen fascinerende elever. Her er ti av dem som du kanskje har hørt om:

1-2-3. Førstemann ut er en kul og lynrask verdensmester fra Ulsteinvik. Han har vunnet så mange meter hekk i sitt liv at han kan starte et eget gartneri. Elev nummer to har spilt eliteseriekamper i håndball, kvartfinale

Foto: Shutterstock

VEGGE
mellom

i fotball-VM og lever nå proflivet i Chelsea, mens tredjemann er en fotballspiller som i skrivende stund ryktes til Premier League med en prislapp tilsvarende tre folkehøgskolebudsjett.

4-5-6. Og vi kan fortsette: Fjerdemann har jobbet mange år som nyhetsanker i NRK, mens nummer fem nettopp har stått på verdens mest berømte talerstol, i FN i New York, og kjempa miljøkampen. Sjettemann er kjent fra «Paradise Hotel», har vært landets mest leste blogger og kommer snart med en egen tv-serie.

7-8-9-10. Men det stopper ikke der: Elev nummer sju har vunnet Melodi Grand Prix i Moskva som korist for Alexander Rybak foran et par hundre millioner TV-seere. Nummer åtte, derimot, valgte den absolutte ensomhet som fangstmann på Svalbard. Elev nummer ni opplevde sitt livs største øyeblikk da han vant Iditarod, verdens hardeste hundesledeløp. Og elev nummer ti opplevde sitt livs største krise da han som førstemann i verden kjørte på ski ned nordsiden av Mount Everest, men samtidig så turkameraten falle i døden.

Hol Kirke. Klarer du et stort, stort temaskifte? Langs riksvei 7 i Hallingdal ligger det nemlig ei kirke som heter Hol Kirke. Den har fått ord på seg for å være større *inni* enn *utenpå*. Det er ment som et kvalitetstegn for ei kirke.

Hol kirke kan ikke måle seg med Nidarosdommen, men jeg har sjøl sittet i kirkebenken og sett det med egne øyne: Kirka rommer mer enn det vi ser ved første øyekast. Eller som en folkehøgskole sier det: «Du må oppleve det for å forstå det. Du må vere her for å få det».

I går var det åpningsfest på folkehøg-

skolen jeg jobber på. Elevene snublet inn hovedinngangen med nyspritet hår og med en klar oppfatning om hvilke signaler de ønsket å sende ut.

Overraskende kvaliteter. Noe av det fineste jeg vet som folkehøgskoleansatt er å møte elever som rommer mer enn det vi ser på en åpningsdag. Folk som ikke peaker alle popularitetsbarometre ved første øyekast, men som sakte, men sikkert viser kvaliteter der de overrasker både seg sjøl og andre.

Gjør vi ikke alle det, spør du kanskje? Er ikke det en av hemmelighetene med et folkehøgskoleår; at vi blir bedre kjent med oss sjøl og hverandre og oppdager at vi alle er mer enn bare et førsteinntrykk? Jo, heldigvis er det som regel sånn. Men noen ganger, noen ganger møter vi mennesker som er reddere enn andre for å bli avkledd. Elever som går så høgt ut i starten at de etter hvert frykter at klassekameratene skal bli skuffet og si: «Var dette alt»? «Hadde han ikke mer å by på?»

Innrømme. I flere år har jeg holdt ten morgen-samling der jeg siterer den avdøde presten Karsten Isachsen. Han sier at «de menneskene vi blir mest glade i, ikke er de som er perfekte, men de som tør å innrømme at de ikke er det». Denne enkle setningen ber oss ikke om å være uoppnåelige, men heller om å ha selvinnsikt nok til å innrømme at ikke alle dager er av høyeste kvalitet. Setningen lager nemlig et viktig skille mellom det å se opp til noen og det å bli glade i noen.

Ikke alle av oss presterer på et så skyhøgt nivå som Karsten Warholm – eller de andre elevene som jeg har ramset opp for den saks skyld. Men heldigvis har vi likevel alle en mulighet til å bli som Hol Kirke; Vi kan bli en kollega eller en kompis som oppleves større *inni* enn *utenpå*. Det tror jeg er et kvalitets-tegn for et menneske. •

Av Anne Gjerding,
internatleder på Molde folkehøgskole

Håp

Det var fryktelig å ta imot andreårselever og pedagoger UTEN klem. Det følte litt håpløst å bli tvunget til å plassere det nye kullet i kohorter på internatet og i matsalen. Da var håpsprosjektet mitt godt å ha.

Den 12. og 13. mars, da 19/20 kullet reiste gråtende fra Molde, hadde jeg bestemt meg: Jeg skulle og ville forbinde det kullet med håp. Håpene ble knust etter tur: Vi håpet at de ville være tilbake til påske, etter påskeferien, før 9. mai, en gang i juni, og til slutt en gang etter sommerferien. Og vi ble skuffet gang på gang.

Flaskeposter. Jeg tok fram alle papirlappene de skrev på i Tro-og-Tanketimen sist vinter, da vi fokuserte på håpet. I mitt hode ble håpene til flaskeposter, som drev omkring på havet. Jeg tror du forstår metaforen: Det usikre og bølgete livet blir enda mer usikkert av pandemien, økonomisk nedgang, en uoversiktlig studiehøst og dårligere arbeidsmuligheter, og det røsker voldsomt i oss.

«Det må da være mulig å få tak i et anker, her, langs kysten i nordvest?!» tenkte totningen, uten egentlig å vite hvem man spør om sånt. Bortsett fra å gjøre som vanlig.

Spørre Oddvar, inspektøren med landets største nettverk og med maritimt blod. Oddvar er rask på telefonen og har ei imponerende kontakliste.

Anker. En dag på forsommeren dro han over fjorden og oppfylte det første håpet mitt: Han hentet et gedigent anker hos en kar som var elev her på 50-tallet. En verftsarbeider som forstod poenget og gjerne donerte det. Ankeret var blytungt og rustent, slik gamle håpsankere gjerne er. Jeg ville ha det sandblåst og lakkert, og via kontaktene oppfylte min kjære inspektør det ønsket, også. Det måtte 5 personer til for å få det innendørs, og i mine øyne er det nydelig.

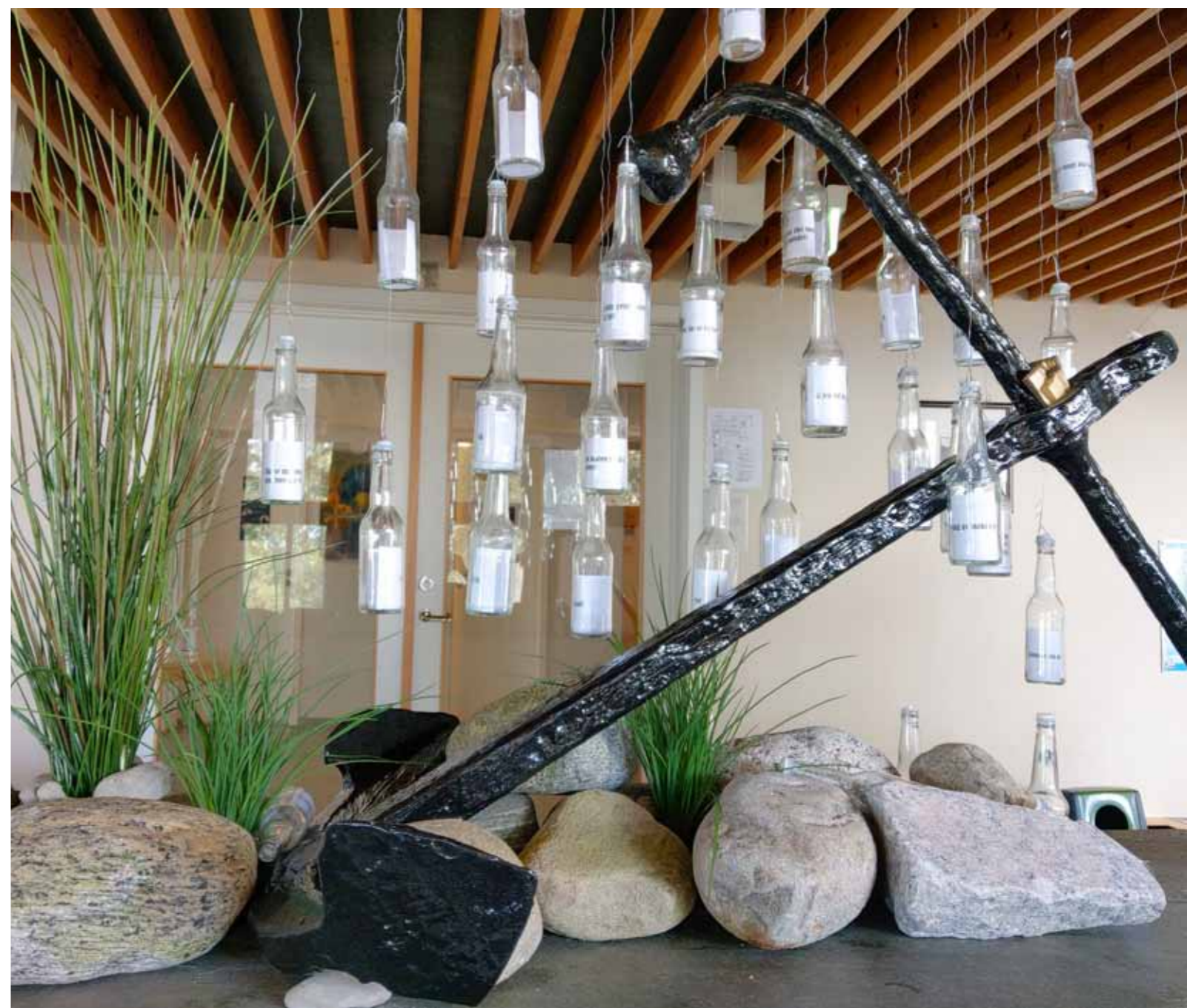
Jeg liker tanken på at mange av oss som skulle ta imot det nye kullet den 22. august hadde rigget det til. Rektor, inspektør, lærer og jeg hadde fått det inn. Blide og våte i håret etter bading hadde andreårselevene båret de store, tunge steinene opp fra sjøen for å stabilisere det. Det ligger noe djupt symbolsk

i det, også. Jeg fiklet og sleit litt med å få hengt flaskepostene stabilt og trygt opp.

Vakre håpstanker. Men nå henger de der, så alle kan lese de vakre håpene. For eksempel: «At allting ordner seg.» «At jeg blir proff.» «At lillebror blir frisk.» «At jeg alltid vil ha et godt forhold til familien min.» «At det blir grøt til lunsj.» «At jeg får se mamma mer, nå når hun har flyttet.» «At kjæresten og jeg havner i samme studentby.» «At himmelen finnes.» «At bror blir rusfri.» «At jeg finner ut hva jeg vil.» «At resten av året blir like fantastisk.» «At folk viser hensyn.» «At jeg får en jobb jeg kan glede meg til å gå på.» «At jeg lærer meg å spille en sang på piano.» «At Liverpool vinner.»

Jeg forbinder ikke 19/20 kullet bare med korona og skuffelse. Jeg forbinder dem med håpet. Jeg er glad for at vi også fikk dele håpet om Gud og frelsen med dem. Over ankeret henger verset fra Hebr. 6,19: «Dette håpet er et trygt og fast anker for sjelen.» •

Dette håpet er et trygt og fast anker for sjelen.

Folkehøgskolerådets innspill til statsbudsjettet for 2021

Av Christian Tynning Bjørnø,
daglig leder, Folkehøgskolerådet

L ike sikkert som at høsten betyr skolestart på landets folkehøgskoler, betyr det også høysesong for politisk påvirkningsarbeid for statsbudsjettet 2021. Folkehøgskolene i Norge har et eget kapittel på statsbudsjettet som totalt utgjør cirka en milliard kroner. Dette er midler som i all hovedsak går til drift og oppgraderinger på skolene. I tillegg kommer bevilgninger gjennom Lånekassens budsjetter som blant annet går til stipend til elever på folkehøgskole. En av Folkehøgskolerådets hovedoppgaver er å passe på at folkehøgskolene får de nødvendige bevilgningene over statsbudsjettet, slik at driften påfølgende år kan sikres. Mange sektorer opplever kutt i sine budsjetter. Det prøver Folkehøgskolerådet å gjøre alt vi kan for at ikke skjer med folkehøgskolene. Vårt fokus er å passe på de bevilgningene vi har og samtidig vise til satsingsområder som vi mener kan sikre en positiv utvikling for norsk folkehøgskole. Statsbudsjettet handler imidlertid ikke bare om penger, kroner og øre. Det er mye tekst og dermed også politiske føringer i budsjettdokumentet. Slikt sett kan det sees på som et styringsdokument for myndighetene, utover det rent økonomiske.

I år har Folkehøgskolerådet hatt følgende innspill til statsbudsjettet for 2021:

Unntakstilstand og unntaksår

Etter en vår og høst preget av stengte skoler, smittevern og usikkerhet rundt COVID-19 er det behov for å synliggjøre for myndighetene hvilke utfordringer dette setter skolene i. Det har vi gjort gjennom hele våren, og vi fortsetter for fullt trykk gjennom høsten. Vi er glade for at vi fikk regjeringen med på å bevilge 65 millioner kroner til folkehøgskolene som kompensasjon for tapte elevbetalinger, og også at folkehøgskolene fikk innpass i kompensasjonsordningen for tapte inntekter på grunn av avlyste arrangementer. Vi vil i forbindelse med statsbudsjettet fortsette å synliggjøre de organisatoriske og økonomiske utfordringene som pandemien fører med seg.

Pause i etablering av nye folkehøgskoler

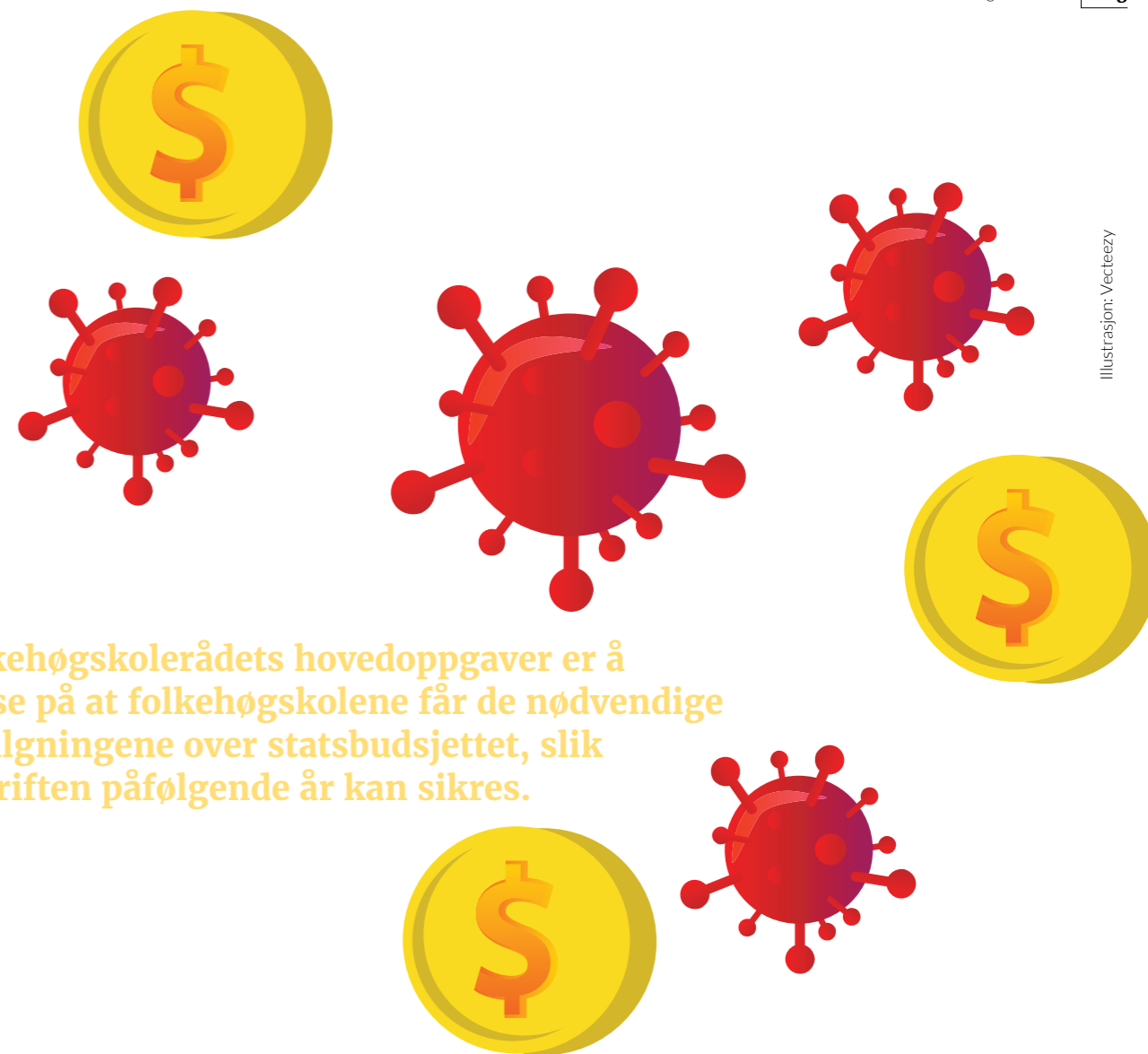
I løpet av 2021 og 2022 kan vi stå i en situasjon der hele 4 nye skoler får starte opp. Dette har det politiske flertallet på Stortinget bestemt. I en tid der så mange nye skoler har fått klarsignal fra myndighetene om oppstart, anmoder vi om at det ikke gis nye tillatelser før de allerede vedtatte nye skolene er i drift. Dette sier vi fordi vi mener det er viktig å se hvordan de nye skolene slår ut på strukturen i folkehøgskolelandskapet, samtidig som vi mener at det er urettferdig at all vekst i elevplasser kun skal tilfalle nye skoler. Eksisterende skoler har også behov for flere elevplasser. Vi mener myndighetene må balansere ut veksten i elevplasser på de nye skolene, med tilsvarende vekst for de eksisterende skolene.

Kurs i folkehøgskolen

Det har lenge vært kjent at regjeringen ønsker å fase ut tilskudd til kortkurs fra 01.01.2021. Folkehøgskolerådet har vært motstandere av dette og forsøkt å få gjennomslag for alternative løsninger og tilpasninger på dagens kortkursordning. Dette har dessverre ikke lyktes. Regjeringen står på sitt og har flertall i Stortinget for å fase ut tilskuddet til kortkurs. Folkehøgskolerådet tar dette til etterretning og vil gå i dialog med myndighetene for å sikre at utfasingen skjer så skånsomt som mulig. For oss er det viktig å sikre at pengene som har vært brukt til kortkurs, ikke blir fjernet fra folkehøgskolens kapittel på statsbudsjettet, men at de skal bli i folkehøgskolene og tilfalle eksisterende skoler. Det er bud nummer 1. Bud nummer 2 er å forsøke å få etablert en begrenset kortkursordning, for spesielt sårbare grupper, funksjonshemmede, osv. Dette fordi vi mener at det er uholdbart at noen av de mest sårbare gruppene i samfunnet spesielt rammes ved å fjerne tilskudd til kortkurs. I tillegg har folkehøgskolene mye å bidra med til disse gruppene. Det ville være synd å spenne bein på dette bidraget.

Mentorordningen 2.0

Mange som starter på folkehøgskole har ikke fullført videregående opplæring. Folkehøgskolene kan bidra til at disse blir «skolestartere» etter endt folkehøgskoleår. Skoleåret 2016/2017 og 2017/2018 ble det gjennomført et pilotprosjekt med en mentorordning for elever i folkehøgskolen som ikke hadde fullført videregående opplæring. På grunn av manglende finansiering, har det ikke vært mulig å videreføre prosjektet. Folkehøgskolerådet mener dette er synd, og vi ønsker

Illustrasjon: Vecteezy

Folkehøgskolerådets hovedoppgaver er å passe på at folkehøgskolene får de nødvendige bevilgningene over statsbudsjettet, slik at driften påfølgende år kan sikres.

derfor å etablere Mentorordningen 2.0 – der målet er å bruke erfaringene fra pilotprosjektet til å etablere mer varige strukturer/rammer for å hjelpe elever i folkehøgskolen som ikke har gjennomført videregående opplæring. Vi har derfor bedt myndighetene om finansiell støtte slik at vi sammen kan nå dette målet.

Folkehøgskole-PPU og forskning på folkehøgskolen

Kompetansekravene nedfelt i opplæringsloven får innvirkning for lærere på folkehøgskolene. Likevel er det få tilbud om etter- og

videreutdanning for folkehøgskoleansatte. Folkehøgskoleorganisasjonene har tatt saken i egne hender og samarbeidet med Universitetet i Sørøst-Norge om å etablere en Folkehøgskole-PPU. Studiet har oppstart denne høsten. Dette er bra. Likevel ønsker vi at myndighetene bidrar i en slik satsing på samme måte som de gjør for lærere i andre skoleslag. Vi ber derfor om at folkehøgskoleansatte kan få samme muligheter som lærere i grunn- og videregående skole til å søke på stipend for å ta PPU. Det at akademia utvikler folkehøgskolerettede utdannings-*tilbud synliggjør et behov for mer forskning på folkehøgskolen.

Vi håper myndighetene vil legge til rette for at det blir mer forskning på folkehøgskolen og folkehøgskolepedagogikken i fremtiden.

Dette er ønskelista vår. Den kunne absolutt hatt enda flere punkter. Men dette er det vi har valgt å prioritere i denne omgang. Så gjenstår det å se. Det er politikerne som til syvende og sist bestemmer. Stortinget vedtar statsbudsjettet for 2021 medio desember. Det er med andre ord bare å brette opp ermene. •

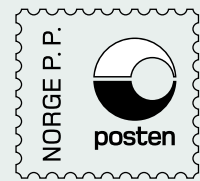

ISSN 2535-3284

Returadresse:

IKF

Øvre Vollgate 13
0158 Oslo

Illustrasjon: Karoline Holhjem Soldal

Du trenger ikke være ansatt i folkehøgskolen eller være medlem av NKF for å abonnere på steg. Abonnement tegnes hos Hilde på NKF-kontoret: hilde@ikf.no. Kr 200 for ett år.

TEMA FOR NESTE NUMMER: Fake News